

**VANHEMPI-LAPSIKESKUSTUKSEN TUKEMINEN
TAIDELÄHTÖISIN MENETELMIN AVOIMESSA
PÄIVÄKODISSA**

Sonja Forssén ja Heidi Viitanen

VANHEMPI-LAPSISUHTeen TUKEMINEN TAIDELÄHTÖISIN MENETELMIN AVOIMESSA PÄIVÄKODISSA

Sonja Forssén ja Heidi Viitanen
Opinnäytetyö, syksy 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) +
lastentarhanopettajan
virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Forssén, Sonja & Viitanen, Heidi. Vanhempi-lapsisuhteen tukeminen taidelähtöisin menetelmin avoimessa päiväkodissa. Syksy 2013, 80 s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka tukea vanhemmuutta ja vanhempi-lapsisuhdetta taidelähtöisin menetelmin avoimessa päiväkodissa. Lisäksi tarkoituksena oli tehdä opas yksinkertaisista ja toimivista askarteluista kenen tahansa lasten kanssa toimivan käyttöön. Tarve tämänkaltaiselle opinnäytetyölle tuli avoimen päiväkodin henkilökunnalta ja vanhempien tarpeesta. Suunnittelimme ja toteutimme avoimessa päiväkodissa neljä askartelukertaa, joissa kannustimme vanhempia tekemään kädentaitoja yhdessä lastensa kanssa myös kotona. Havainnoimme askartelukertoja ja keräsimme palautetta opinnäytetyötä ja opasta varten. Askartelukerroilla ja oppaan avulla halusimme rohkaista lasta ilmaisemaan itseään vapaasti ja pelotta, kehittää lapsen ja vanhemman itsetuntoa sekä antaa vanhemmille uusia ideoita ja välineitä lapsen kanssa yhdessä tekemiseen.

Aineistona empiiriseen tutkimukseen käytimme vanhemmilta saatuja palautekyselyitä, omia havainnointipäiväkirjojamme sekä keskusteluja vanhempien, lasten ja avoimen päiväkodin ohjaajien sekä kunnan avoimen varhaiskasvatuksen ohjaajan kanssa. Vanhempi-lapsisuhteen tukemisen menetelminä toimivat avoin ryhmä sekä taidelähtöiset menetelmät. Tiedonkeruumenetelminä käytimme ryhmätilanteiden havainnointia sekä oppimispäiväkirjoja. Pidimme havaintopäiväkirjaa askartelujen aikana niin, että toisella oli päävastuu ohjaamisesta ja toisella havainnoinnista. Keskustelimme vanhempien ja lasten kanssa perheiden arjesta ja askartelun merkityksestä siinä. Keräsimme viimeisen askartelukerran jälkeen yleistä kirjallista palautetta kaikista askartelukerroista. Lisäksi dokumentoimme askarteluja valokuvaamalla. Pyysimme vanhemmilta kirjallisen luvan lapsen ja lapsen töiden kuvaamiseen ja julkaisuun.

Vanhempien palautteista tärkeimpinä näkökulmina esille nousivat yhdessäolon merkitys, yhdessä tekeminen sekä askartelujen helppous ja kotona toteuttamisen mahdollisuudet. Teoreettisen viitekehyksen kautta selvisi, että taidelähtöisten menetelmien avulla pystytään tukemaan vanhempaa vahvistamaan lapsensa itsetuntoa. Myös lapsen sosiaaliset ja motoriset taidot kehittyvät. Avoimessa päiväkodissa vanhempien ammatillinen tukeminen perustuu vertaistukeen, palveluohjaukseen sekä asiakkaan ja tämän tarpeiden yksilölliseen kohtaamiseen. Empiiristen kokemusten ja teorian kautta huomasimme, että vahvistamalla vanhemman itsetuntoa, vanhemmuutta ja rohkeutta toimia, vanhempi voi heijastaa omat voimavaransa lapsen kasvatukseen.

Asiasanat: vanhempi-lapsisuhde, vanhemmuuden tukeminen, kiintymyssuhdeteoria, avoin päiväkotitoiminta, taidelähtöiset menetelmät

ABSTRACT

Forssén, Sonja and Viitanen, Heidi.

Supporting Parenthood by Doing Arts and Crafts at an Open Day Care Center. 80 p., 4 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Autumn 2013. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to support parenting and the relationship between a parent and a child by using methods that involve arts and crafts. In addition, the objective is to produce a guide that includes simple and easy-to-do advice on crafting with children. However, the guide will not be published with the thesis. The need for this thesis came from the open day care and its customers. We planned and conducted four different kinds of crafting sessions for parents and their children. During these sessions the participants did easy and simple arts and crafts together. Our aim was to encourage the parents to do arts and crafts with their children at home as well. We wanted to encourage the children and their parents to express themselves and use their natural creativity, support their self-esteem and offer the parents some new ideas on how to do crafting with their children.

The data of this empirical study consisted of feedback from the parents, our own observations and also conversations with the parents and their children, with the workers of the open day care center and a municipal early education supervisor. We used open group and artistic methods to support parents. We collected the data by observing the groups and by writing learning diaries throughout the process. We took turns in instructing the group and writing down the observations. We discussed family life with the families and the meaning of arts and crafts in their everyday life. After the last group session we collected feedback concerning all the arts and crafts sessions. In addition, we documented the group activities by photographing the participants and the materials used. We requested the parents to give permission for us to take and publish pictures of their children for our thesis.

The most important aspects expressed by the parents were the importance of spending time with children and that the given instructions to do arts and crafts are simple and easy to do at home. The theoretical framework of the study shows that it is possible to help parents in supporting their children's self-esteem by using artistic methods. The children's social and motoric skills also develop when doing arts and crafts in a group or with parents. We also found useful information from the attachment theory. The professional supporting of parents at the open day care center is based on providing information on other social services and encountering the client and their needs individually. Parents also receive a great amount of peer support at the open day care center. In conclusion, by supporting parents' self-esteem we found that they can reflect their own assets into a child's care and education.

Key Words: supporting parenthood, relationship between parents and their children, attachment theory, open day care center, artistic methods

SISÄLLYS

1 ASKARTELUN MERKITYS VANHEMPI-LAPSISUHTEELLE AVOIMESSA PÄIVÄKODISSA	7
2 KESKEISET KÄSITTEET	9
2.1 Toiminnallinen opinnäytetyö ja havainnointi menetelmänä.....	9
2.2 Varhainen vuorovaikutus	10
2.1.1 Itsetunto	13
2.1.2 Lapsen kohtaaminen	15
2.3 Kiintymyssuhdeteoria	17
2.4 Avoin varhaiskasvatus ja avoin päiväkotiki	18
2.5 Luovat ja taidelähtöiset menetelmät	20
3 TEORIAA TOTEUTETUN TOIMINNAN MERKITYKSESTÄ	23
3.1 Yhteinen aika.....	23
3.2 Vanhemmuuden tukeminen.....	25
3.3 Lapsen kehittyminen.....	28
3.3.1 Itsetunnon kehittyminen luovien menetelmien kautta	29
3.3.2 Motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen	31
3.3.3 Luovuuden kehittyminen taiteen avulla	32
4 KOHDERYHMÄN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN VALIKOITUMINEN.....	34
4.1 Avoimeen päiväkotiin suuntautuminen	34
4.2 Vanhemmuuden tukeminen.....	35
4.3 Taidelähtöisten menetelmien valinta	35
5 OMAN TOIMINNAN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIOINTI.....	37
5.1 Askartelukerrat	39
5.2 Askartelukertojen arviointi	42
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	47
6.1 Askartelukertojen hyödyt palautteiden perusteella	47
6.2 Palautteet ja luotettavuus	51
6.3 Ohjaajan osuus	55
6.4 Järjestelyt ja turvallisuus.....	57
6.5 Ongelmat ja puutteet tuokioissa	59
7 POHDINTA	62
LÄHTEET	69

LIITTEET	75
LIITE 1: Tervetuloesite	75
LIITE 2: Askartelukertojen teemat ja aikataulut	76
LIITE 3: Palautekysely.....	77
LIITE 4: Kuvauslupa	80

1 ASKARTELUN MERKITYS VANHEMPI-LAPSISUHTEELLE AVOIMESSA PÄIVÄKODISSA

Opinnäytetyömme tarve tuli avoimen päiväkodin henkilökunnalta. Asiakkaille toivottiin uutta toimintaa ja samalla haluttiin hieman piristystä päiväkodin arkeen. Suunnittelimme ja toteutimme hankeharjoitteluna avoimessa päiväkodissa neljä erilaista askartelukertaa. Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä analysoimme keräämämme palautteet askartelukerroista ja käsittelemme niistä nousseita asioita omiin havainto- ja oppimispäiväkirjoihimme peilaten. Teemme opinnäytetyön pohjalta yksinkertaisia askarteluohjeita sisältävän oppaan kenen tahansa lasten kanssa toimivan käyttöön, mutta julkaisuaika ja -paikka eivät ole vielä tiedossa. Opinnäytetyön tavoitteena on vanhempi-lapsisuhteen tukeminen taidelähtöisten menetelmien avulla avoimessa päiväkodissa.

Halusimme tarjota kotona hoidettaville lapsille ja heidän vanhemmilleen yhteistä toimintaa askarteluiden kanssa sekä mahdollisuuden luoda uusia sosiaalisia suhteita. Vauva- ja lapsiperheille monenlaiset sosiaaliset verkostot ovat tarpeellisia (Setälä 2011 b, 11). Avoin päiväkotikiel ja sen sisällä tapahtuva toiminta on hyvä tapa luoda uusia kontakteja, esimerkiksi yhdessä askarrellessa tulee helposti juteltua muidenkin vanhempien kanssa ja autettua heidän lapsiaan.

Valitsimme opinnäytetyöhön taidelähtöisten menetelmien käyttämisen lasten kanssa, sillä halusimme toteuttaa jotakin konkreettista ja hyödyntää omia kädentaitojamme. Olimme kiinnostuneita vanhempi-lapsisuhteen tukemisesta sekä siitä, kuinka voisimme tukea vanhempia toteuttamaan vanhemmuuttaan kädentaitojen avulla. Avoimen varhaiskasvatuksen palveluista on tehty vähän tutkimuksia ja selvityksiä, eikä valtakunnallisia kehittämishankkeita ole toteutettu (Alila & Porter 2008, 21). Emme löytäneet aiempia tutkimuksia aiheestamme vanhemmuuden ja vanhempi-lapsisuhteen tukeminen avoimessa päiväkodissa taidelähtöisin menetelmin, joten päätimme perehtyä aiheeseen itse ja pyrimme tuomaan aiheesta uutta kokemustietoa. Taidelähtöisistä

menetelmistä sekä vanhemmuuden ja vanhempi-lapsisuhteen tukemisesta löytyi erillisiä tutkimuksia, mutta ne eivät liittyneet avoimeen päiväkotiiin.

Työn alussa kerromme rakentamastamme teoreettisesta viitekehyksestä ja avaamme aiheeseen liittyviä käsitteitä. Kerromme toiminnan merkityksestä kohderyhmälle ja perustelemme tekemiämme rajoja opinnäytetyötä varten. Empiirisessä osuudessa kerromme lyhyesti askartelukerroista ja arvioimme niiden suunnittelua ja toteutumista. Lopuksi esitämme tekemämme johtopäätökset ja käsittelemme tulosten luotettavuutta.

Toivomme työstämme olevan hyötyä kaikille lasten ja vanhempien kanssa toimiville. Korostamme yhdessäolon ja yhdessä tekemisen merkitystä ja sitä, että kädentaitojen harjoittamisen ei tarvitse olla vaikeaa ja monimutkaista. Perustelemme kädentaitoja vanhempi-lapsisuhteen tukemisen välineenä, jossa askartelun lopputulos ei ole tärkeää, vaan se, että itse tekeminen on mukavaa ja osallistujien itsetuntoa vahvistavaa. Käsittelemme aihetta vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta. Vanhemmuutta tukemalla myös vanhempi-lapsisuhte vahvistuu ja voi kehittyä. Perehdymme vanhemman ja lapsen itsetuntoon ja sen vahvistamisen tärkeyteen sekä siihen, kuinka pienillä asioilla voi olla suuri merkitys vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen kannalta. Vanhempien aktivointi ja rohkaisu lapsen kanssa yhdessä tekemiseen on ollut merkittävä tekijä opinnäytetyön kannalta. Vanhemmat kaipaivat ideoita lapsen kanssa luovaan toimintaan ja rohkaisua siihen, ettei tekemisen tarvitse olla kovin monimutkaista ja vaativaa.

Vanhempien mukaan kynnys askartelun aloittamiseen kotona yhdessä lapsen kanssa voi olla matalampi, jos vanhempi on aikaisemmin askarrellut lapsen kanssa ja saanut tukea ja ohjeita lapsen kanssa toimimiseen. Kotona ei aina tahdo löytyä sopivaa tilaa tai aikaa askartelulle, mutta askartelun aloittaminen helpottuu, kun ohjekirjasta löytyy helppoja ideoita ja luettelo tarvittavista välineistä.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Tässä teoriaosuudessa kerromme käyttämistämme menetelmistä ja käsittelemme vanhempi-lapsisuhteeseen kuuluvia käsitteitä varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhdeteoria. Käsittelemme itsetuntoa ja lapsen kohtaamista osana varhaista vuorovaikutussuhdetta. Lisäksi kerromme opinnäytetyön kannalta oleellisesta toimintaympäristöstä ja käyttämistämme menetelmistä.

2.1 Toiminnallinen opinnäytetyö ja havainnointi menetelmänä

Toimintatutkimus on enemmänkin tutkimusasetelma kuin tutkimusmenetelmä, mutta se ei ole sama asia kuin toiminnallinen opinnäytetyö. Opinnäytetyöstä puuttuu tieteellinen ja yhteiskunnallinen keskustelu, jota toimintatutkimus edellyttää. Edellytyksenä on kuitenkin tutkimuskohteen kanssa tehtävä läheinen yhteistyö. Toimintatutkimuksessa omaa toimintaa tulisi tarkastella kriittisesti ja havainnoijan oma oppimisprosessi on osa työtä. (Vilkkä 2006, 16, 47, 76.)

Havainnointi on yksi tieteellisen tutkimuksen perusmetodeista. Kun havainnointia käytetään tutkimuspohjalta, sen tulee olla suunnitelmallista, johdonmukaista, luokiteltua ja eriteltyä. Havaintojen kautta voidaan tulkita sellaisia asioita, joita ei voi nähdä. Havainnointi on aina valikoivaa ja se voi olla haitallista tai hyödyllistä työlle. Negatiivisia vaikutuksia voivat olla ainoastaan tutun aineiston havainnointi, jolloin tulokset ovat sellaisia, kuin havainnoija itse haluaa. Valikointi voi tosin olla tiedostamatonta, joten osa tiedosta voi jäädä huomaamatta vahingossa. Myönteistä valikoinnissa on tietoisten uusien havaintojen tuottaminen. Teorian avulla voidaan tehdä tietoista valikointia, jolloin pysytään paremmin aiheessa ja havainnointi keskittyy tutkimuskysymyksen kannalta olennaisiin asioihin. (Vilkkä 2006, 37, 11–13.) Havainnoimme askartelukertoja tietoisesti kiinnittämällä huomiota erityisesti sosiaaliseen kanssakäymiseen, keskustelujen aiheisiin sekä lasten ja vanhempien innostukseen. Kirjoitimme havaintomme havaintopäiväkirjaan

ohjaamisen lomassa, joten mikään tehty havainto ei jäänyt merkitsemättä. Olemme pohtineet omia havaintopäiväkirjojamme tarkemmin opinnäytetyön muissa osioissa sekä sisällönrajauksen pohjalta, että oman kehittymisemme kannalta.

Opinnäytetyössämme olemme käyttäneet aktivoivaa osallistuvaa havainnointia, joka on tyypillinen valinta toiminnallisessa tutkimuksessa. Kohdetta pyritään sekä ymmärtämään että muuttamaan. Tietomäärä on yleensä valtava vapaassa havainnoinnissa, joten havaintojen hyödyllisyyttä tulee arvioida jatkuvasti ja suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Havainnoija tutustuu ensin tutkimuskohteeseen ja tarkkailee sitä. Vasta kohteen ollessa tuttu, voidaan aloittaa osallistuminen yhteiseen toimintaan. (Vilkkä 2006, 40–42, 46.) Kävimme ensin tutustumassa avoimeen päiväkotiin, jonka jälkeen aloimme suunnitella toimintaa. Pyrimme kehittämään toimintaa sekä innostamaan vanhempia askartelemaan kotona enemmän.

2.2 Varhainen vuorovaikutus

Ihmisellä on tarve vuorovaikutukseen toisen ihmisen kanssa syntymästä alkaen. Ensimmäiset ihmissuhteet opettavat vauvalle, minkälainen hän on ja minkälaisia muut ihmiset ovat. Hän oppii myös, kuinka häntä kohdellaan ja kuinka hän itse vaikuttaa muihin ihmisiin. Ihminen tarvitsee pysyviä ja lämpimiä suhteita toisiin ihmisiin – lapsi erityisesti häntä hoivaaviin aikuisiin. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.) Lapsen perusluottamus kehittyy jo vauvaiässä. Samaan aikaan kehittyy myös esiasteinen itsetunto. Lapsen tarpeisiin vastaaminen ja riittävän hoivan tarjoaminen kehittävät lapsen tunnetta omasta tärkeydestä ja arvosta. (Keltikangas-Järvinen 1994, 125.)

Varhaiseen vuorovaikutukseen voidaan laskea esimerkiksi lapsen syöttäminen, leikkiminen lapsen kanssa, tämän nukuttaminen, lapsen hygieniasta ja hyvinvoinnista huolehtiminen sekä kaikki muu yhdessäolo ja tekeminen lapsen kanssa. Arkisesta vuorovaikutuksesta muodostuu koko elämän kestävä kiintymyssuhde: vanhempi-lapsisuhde. (Tamminen 2004, 46.) Lapsen ja

vanhemman välisellä varhaisella vuorovaikutuksella on myös kehityopsykologinen tarkoitus. Vuorovaikutussuhteen tavoitteena on edistää ja taata lapsen kehittyminen yksilöllisesti, mutta myös yhteiskunnan tapoihin sopeutuvaksi. Keskiössä on myös lapsen kognitiivisen ajattelun kehittyminen. (Tamminen 2004, 57.)

Varhainen vuorovaikutus tarkoittaa siis kaikkea, mitä vanhemmat tekevät ja kokevat yhdessä lapsen kanssa. Riittävän hyvä vuorovaikutussuhde lapsen ja vanhempien välillä on erityisen tärkeää. Riittävän hyvä vuorovaikutussuhde, eli vanhemman herkkyys vastata lapsen tarpeisiin, rakentaa lapsen mielikuvaa siitä, että hän on hyvä ja hänen tarpeensa ovat tärkeitä. Se rakentaa lapsen uskoa siitä, että hänestä on iloa ja maailma on hyvä paikka. Lapsi tarvitsee kokemuksia perusturvallisuudesta ja luottamuksesta, sillä ne heijastuvat hänen myöhempiin ihmissuhteisiinsa sekä luovat pohjaa hyvälle itsetunnolle ja minäkuvan kehittymiselle. Hyvä vuorovaikutus kehittää myös empatiakykyä. Riittävän hyvään vuorovaikutukseen riittää lapsen perustarpeista, kuten unesta, ruoasta, puhtaudesta ja ulkoilusta huolehtiminen ja tavallisen lapsiperheen arjen ylläpitäminen. Lapsi tarvitsee vanhemmalta aikaa ja tunteisiin vastaamista. Yhteisen tekemisen tärkeys korostuu siinä, että tärkeää ei ole tekemisen tulos tai päämäärä vaan yhdessäolo ja erilaisten kokemusten yhdessä jakaminen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.)

Varhaiset vuorovaikutussuhteet ovat tärkeitä lapsen itsetunnon kehittymisessä. Pienen lapsen omakuva kärsii jatkuvasta välinpitämättömyydestä, tarpeisiin vastaamattomasta hoidosta ja varhaisista hylkäämisen kokemuksista. Varhain vahingoittunut itsetunto on tutkimusten mukaan yhteydessä myöhempien vuosien itsetunto-ongelmiin. Aikuisella tämä voi näkyä esimerkiksi vähäisenä itseluottamuksena ja vaikeutena sopeutua uusiin tilanteisiin. (Keltikangas-Järvinen 1994, 128.) Tosin on myös todettu, että varhaisen vuorovaikutuksen aikana saatu itsetunnon kehitys ei lopullisesti määritä ihmisen kehitystä. Itsetunto kehittyy pitkän aikaa ja sisältää monia eri vaiheita. Vaikka vanhemmat olisivat tarjonneet turvallisen kodin ja riittävän huolenpidon lapselle, on mahdollista, että lapsi joutuu vanhempana niin sanotusti huonoille teille. On myös helpottavaa vastaavasti tietää, että varhaisia ongelmia

vuorovaikutuksessa pystytään myöhemminkin paikkaamaan. (Keltikangas-Järvinen 1994, 130.)

Silvén kirjoittaa, että hermoston toiminta mahdollistaa sosiaalisen kehityksen jo ennen lapsen syntymää. Vauva kykenee aistimaan, oppimaan ja tuntemaan alusta alkaen ja hänen synnynnäiset ominaisuutensa kannustavat häntä suuntautumaan toisiin ihmisiin. Kaikkein varhaisimmat vastavuoroisuuden hetket vanhemman ja lapsen välillä muodostuvat osapuolten kahdenkeskisistä hetkistä. Vauva ilmaisee mielihyvää ja mielihäpeä, ja vastaamalla lapsen tarpeeseen vanhempi luo vastavuoroisuuden hetken itsensä ja lapsen välille. Vauva esimerkiksi ilmaisee nälkäänsä itkemällä, johon vanhempi vastaa ruokkimalla hänet. (Silvén 2010, 54.)

Toimiva vuorovaikutus vaatii vastavuoroisuutta. Vauvalla on halua ja taitoa ilmaista itseään, ja hänen eleisiinsä ja kontaktinottamisiinsa on vastattava, jotta vastavuoroisuus toteutuu. Kun vauva voi luottaa siihen, että toinen ihminen vastaa hänen eleisiinsä, voi hän jatkossakin ilmaista itseään ja tarpeitaan. Vauvan huomion kohteet ja tunnetilat on huomioitava erilaisissa arjen tilanteissa. Erilaisista arjen pienistä hetkistä on mahdollista havainnoida, minkälainen suhde vanhemmalla ja lapsella on kotiooloissa. Sanattoman viestinnän lukeminen mahdollistaa myös vanhempi-lapsisuhteessa ilmenevien ongelmien havainnoinnin. Sanattomassa viestinnässä tulee keskittyä havainnoimaan osapuolten katsekontakteja, ilmeitä, eleitä, liikkeen ja kosketuksen voimakkuutta sekä ääntelyä ja puheen eri sävyjä. (Silvén 2010, 54, 56.) Itse emme askartelukerroilla perehtyneet ongelmiin vanhempi-lapsisuhteessa kovin syvästi, vaan pyrimme yleisesti ottaen tukemaan suhdetta ja antamaan vanhemmille tietoa ja taitoja toimia lapsen kanssa erityisesti taiteen keinoin.

Vanhempien hoiva, erilaiset arjen piirteet, puhuttu kieli, toisen ihmisen läsnäolo ja läheisyys jättävät muistijäljen vauvan muistiin. Nämä muistiin tallentuneet havainnot uudistavat ja rakentavat vauvan muistissa olevia käsityksiä muun muassa itsestä, toisesta sekä hoivasuhteesta. Tämä kaikki muodostaa tiheitä hermoverkkoja vauvan aivoihin, ja niiden varassa erilaiset aisteista ja kehosta

lähtöisin olevat viestit kulkeutuvat aivojen eri alueille. (Silvén 2010, 56.) Vauvan informaation saaminen tapahtuu kahdella tavalla: aistihavaintojen ja syy-seuraussuhteiden kautta. Vauva jäsentää maailmaansa kokonaisuuksiksi haju-, näkö-, kuulo-, maku- ja tuntoaistin avulla. Syy-seuraussuhde ilmenee esimerkiksi siinä, että vauva saa itkullaan äidin tulemaan luokseen ja ruokkimaan tämän. (Sinkkonen 2001, 34.)

Vanhempi-lapsisuhteen yksi tärkeimmistä elementeistä on turvallisuus. Leikki-ikäinen lapsi hakee turvaa tarttumalla vanhemman käteen tai pyrkimällä tämän syliin suojaan. Turvallisuuden tunteen syntyminen edellyttää, että vanhempi vastaa lapsensa viesteihin ja avunpyyntöihin välittömästi; sylin on oltava avoin juuri silloin, kun lapsi sitä kaipaa. Lapsen turvattomuuden tunnetta lisäävät fyysinen kielteinen toiminta, kuten riuhtaisu, sekä hallitsemattomat tunnekuohut, hylkääminen ja ivallinen kohtaaminen. Ehdoton turva lapselle tarkoittaa sitä, että aikuinen on tarpeen tullen käytettävissä turvapaikkana. Turvan saaminen ei perustu sen ansaitsemiseen eikä lapsella saa olla turvan menettämisen pelkoa. (Mattila 2011, 61–62.) Vanhemmalla ei aina kuitenkaan ole mahdollisuutta olla fyysisesti lapsen käytettävissä ja syliin ei välttämättä aina pääse, mutta lapsella on oltava tunne siitä, että aikuinen on läsnä ja turvaa hänen olemisensa.

2.1.1 Itsetunto

Itsetunto on kykyä pitää omaa elämää merkityksellisenä ja arvokkaana. Itsetunto rakentuu itsearvostuksen, luottamuksen, ja tuntemuksen varaan. Hyvään itsetuntoon kuuluu itseluottamus ja oman itsensä arvostaminen. (Toivakka & Maasola 2011, 16.)

Palautteen saaminen itsestään ja teoistaan on ihmisille tärkeää, sillä omakuvaa peilataan ympäröivien ihmisten ja yhteisöjen kautta. Ihmisellä on tarve miellyttää arvostamiaan ihmisiä, joten kehu ja positiivinen palaute tuntuu hyvältä ja on itsetunnon kehittymisen kannalta ensiarvoisen tärkeää. (Vehkalahti 2007, 116.) Toivakka ja Maasola kirjoittavat itsetunnon vaikuttavan mielenterveyteen ja hyvinvointiin. Se vaikuttaa myös vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. Ihminen vähättelee itseään, kun hänellä on vähäinen itsearvostus ja vaikeus hyväksyä itseään. (Toivakka & Maasola 2011, 16.)

Aukeantaus kirjoittaa ihmisen itsetunnon olevan osa ihmisen minäkuva. Minäkuvalla eli minäkäsityksellä tarkoitetaan ihmisen omaa käsitystä itsestään. Ihmisellä on hyvä itsetunto, kun hänen minäkäsityksessään ovat hallitsevina piirteinä positiiviset ominaisuudet. Hallitsevat negatiiviset ominaisuudet taas johtavat huonoon itsetuntoon. Hyvä itsetunto mahdollistaa omien itsenäisten elämänvalintojen ja ratkaisujen tekemisen sekä riippumattomuuden muiden mielipiteistä. Hyvä itsetunto auttaa sietämään pettymyksiä ja epäonnistumisia. (Aukeantaus 2010, 150–151.)

Vanhemman vahva itsetunto tukee vanhemmuutta, sillä vahva itsetunto sisältää sisäistä rohkeutta arvioida sekä hyväksyä tai hylätä elämän tarjoamia asioita sekä toteuttaa omaa itseään. Vanhemmuuteen liittyy paljon iloa, onnea sekä ymmärtämystä siitä, että oma sukupolvi on seuraavaa sukupolvea varten. Tämän ymmärtäminen tuottaa iloa sekä vanhemmille että lapsille. Vanhemmuus vaatii paljon kärsivällisyyttä, keskeneräisyyden sietämistä sekä uskomista ja luottamista toiseen ihmiseen sekä itseensä. (Mattila 2011, 58.) Lapsen kasvun ja kehityksen seuraaminen ja niistä iloitseminen tukevat vanhemman itsetuntoa.

Sinkkonen kirjoittaa terveen itsetunnon merkityksestä lapsen kehitykselle. Ihminen joutuu elämänsä aikana kokemaan paljon erilaisia tunnetiloja ja kohtaamaan erilaisia tunteita myös toisilta ihmisiltä. On siis oleellisen tärkeää, kuinka tunteisiin suhtaudutaan perheessä ja minkälaista esimerkkiä lapselle näytetään. Tunteita saa ja pitää pystyä näyttämään ja käsittelemään avoimesti, jotta niistä voidaan päästä yli. Vanhempien esimerkin avulla lapsi havainnoi ja oppii tunteiden käsittelyä – tunteiden käsitteleminen avoimesti kehittää lapsen tervettä itsetuntoa. (Sinkkonen 2010, 16–17.)

Jotta vanhemman olisi mahdollista tukea lapsen itsetunnon kehittymistä, ovat usko ja luottamus itseensä sekä myös itsensä arvostaminen erittäin tärkeitä asioita. Aikuisen tulisi olla lapselle luotettava ihminen, jotta hän kykenisi täyttämään lapsen tuen ja kannustamisen tarpeet. Lapsen tulee voida uskoa ja arvostaa aikuista, mutta toisen arvostaminen on vaikeaa, jos tämä ei ensin itse arvosta itseään. (Vehkalahti 2007, 40.) Pitämissämme askartelutuokiossa ja

avoimessa päiväkodissa muutenkin tuli välillä esiin vanhempien pelko siitä, etteivät he osaa kehittää lapsen taitoja ja itsetuntoa ja, että he eivät riittä vanhepina. Kannustimme vanhepia ryhtymään rohkeasti toimeen lapsen kanssa siitä huolimatta, nousiko vanhemmilla esiin epävarmuutta omasta toiminnastaan vai ei. Halusimme lisätä vanhempien itseluottamusta ja uskoa siihen, että he osaavat ja kykenevät toimimaan lapsen kanssa.

2.1.2 Lapsen kohtaaminen

Lapsen kohtaaminen arjessa alkaa turvallisen aikuisen ja lapsen yhteydestä. Turvallinen aikuinen on kiinnostunut lapsen elämästä huolenpidon ja kasvun tukemisen takia. Turvallisten aikuisten kohtaamisessa jatkuvuus on tärkeä tekijä. Usein kohtaamiset ovat lapsen elämää kannattelevia ja turvallisuutta luovia, arkisia, vaatimattomia ja koruttomia vuorovaikutustilanteita. Lapselle luo turvaa se, että aikuinen on hänen kasvuaan varten. Vuorovaikutustilanteet ovat jatkumon muodostamia tilanteita esimerkiksi perheessä, päiväkodissa tai koulussa, ja niissä opetellaan yhdessä vuorovaikutuksen hyviä rajoja, arvostamista, nähdyksi tulemistä ja luottamusta elämään. (Mattila 2011, 23.)

Yksi lapsen tärkeimmistä suhteista on suhde vanhempiin. Läheinen ihmissuhde antaa lapselle mahdollisuuden tulla nähdyksi yksilönä omana itsenään omissa elämänvaiheissaan. Jokaisessa läheisessä ihmissuhteessa on kuitenkin myös omat vaikeutensa ja kipukohtansa. Läheistä ihmissuhdetta on arvostettava ja tuettava myös sen vaikeina aikoina. Ongelmatilanteissa vanhemman ja lapsen välisen ihmissuhteen ylläpitäminen ja sen tukeminen on erityisen tärkeää, jotta se säilyisi elämää eteenpäin kannattelevana. Lapsi tarvitsee vanhemmiltaan riittävän hyvää vanhemmuutta, sillä täydellisyyttä ei ole olemassakaan. Riittävän hyvä vanhempi näyttää lapselle rakkautensa tätä kohtaan sekä tukee ja auttaa kasvamaan. Jokainen näyttää välittämistä omalla tavallaan. Välittämistä voi näyttää esimerkiksi tekemällä asioita yhdessä, sanoittamalla tunteita, elekielellä tai silittämällä ja halaamalla lasta. Lapselle asetetaan turvalliset rajat. Vanhempi lohduttaa lasta, luo turvallisuutta, pitää huolta lapsesta ja osoittaa lapselle tämän olevan hyväksytty. (Mattila 2011, 55–56.)

Haarakangas kirjoittaa lapsen olevan luonnostaan utelias ympäröivää maailmaa kohtaan ja innostuessaan uusista asioista, lapsi odottaa aikuisen vastaavan tähän innostukseen. Vanhemman ilmeistä ja eleistä lapsi havainnoi, kuinka hänelle tärkeä ihminen reagoi lapsen löytöihin ja löytämisen riemuun. Jos lapsen intoon ei vastata, lapsi hämmentyy. Jos vanhempi torjuu lapsen eikä ilmeillään ja eleillään osoita kiinnostusta lasta tai lapsen asioita kohtaan, lapsi apeutuu vähitellen. (Haarakangas 2011, 26.)

Sinkkonen korostaa kannustamisen ja sen merkityksen tärkeyttä, mutta automaattinen kehuminen ja aidon kiinnostuksen puuttuminen eivät kannusta lasta kokeilemaan taitojaan ja omia rajojaan. Jos lapsen piirustusta kehutaan aina huolimatta siitä, että paperille piirretään joka kerta sama ympyrä paperin kulmaan, lapsen ei tarvitse miettiä uusia vaihtoehtoja piirtämilleen asioille. Kun taas lapsen työtä kehutaan realistisesti ja ollaan samalla kiinnostuneita siitä, mitä hän on piirtänyt ja mitä muuta paperille vielä voisi tehdä, lapsi kokee työtään arvostettavan. Lasta on kannustettava jostakin konkreettisesta asiasta, ei vain automaattisesti lopputulosta kehumalla. Lasta voi kannustaa yrittämisestä, sinnikkyydestä ja kekseliäisyydestä. (Sinkkonen 2008, 179–181.)

Mattila puhuu lapsen kohtaamisen erityisyydestä. Lapsen ja aikuisen kohtaamisessa kummallakin osapuolella on erilaiset roolit; aikuisella on aikuisena suurempi vastuu kohtaamisen toteutumisessa. Aikuiselta odotetaan hänen ymmärryksensä, roolivastuunsa ja elämäkokemuksensa takia lempeyttä, joustavuutta, tarkkanäköisyyttä ja huolehtivuutta. Lapsen vahvistava kohtaaminen edellyttää aikuiselta aikuisuuden ja lapseuden ymmärtämistä. Lapsi tarvitsee vahvistavia ja hyviä kohtaamisia aikuisten kanssa voidakseen luoda kestävän perustan elämänuskolle, elämänvoimalle ja elämänilolle. Epäarvostavat ja turvattomuuden tunteita aiheuttavat kohtaamiset vaikuttavat lapsen elämään ja vaikeuttavat lapsen turvallista ja hyvää elämää. Yksi tärkeä aikuinen lapsen elämässä vaikuttaa oleellisesti siihen, kuinka hänen itse- ja omanarvontuntonsa muodostuvat ja vahvistuvat. Lapsen hyvää kasvua vahvistaa vanhemmuuden tukeminen. (Mattila 2011, 18–19.) Perlefeldt Östlund korostaa lapsen osallisuutta ja leikkiä. Lapsi oppii leikkiessään ja leikkii oppiessaan. Oppimista tapahtuu kaikkialla ja se vaatii aikuiselta aktiivisuutta ja

herkkyyttä vastata lapsen tarpeisiin ja mahdollistaa tämän oppimisen kokemukset. (Perlefeldt Östlund 2013, 60–61.)

2.3 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteoria painottuu äidin ja vauvan väliseen suhteeseen. Äidin ja vauvan vuorovaikutus luo iloa kummallekin. Kiintymyssuhdeteoriaa voisi verrata eläinmaailman leimaantumiseen. Siinä missä ankanpoikanen lähtee seuraamaan emoaan, vauva kykenee vain kutsumaan hoivaajaansa. Vauva ei kuitenkaan ole täysin avuton – hän toimii aktiivisesti etsiessään ihmistä, johon kiinnittyä ja samalla hän on riippuvainen ympäristöstään ja toisesta ihmisestä. (Sinkkonen 2001, 29–31.)

Kiintymyssuhdeteorian päätyypit ovat turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde. Suhteen ollessa turvallinen lapsi saa tarvitsemansa normaaleilla reaktioilla, hän saa huomiota ja huolenpitoa sekä luottaa siihen, että hänestä pidetään huolta. Lapsi uskaltaa tutkia maailmaa ja kokee omien tunteidensa ja tarpeidensa olevan tärkeitä. Vanhemmat siis vastaavat johdonmukaisesti lapsen tarpeisiin turvaten lapsen hyvinvoinnin. (Silvén 2010, 75.)

Turvaton kiintymyssuhde jaetaan hajanaiseen, ristiriitaiseen ja välttelevään kiintymyssuhteeseen. Hajanainen kiintymyssuhde syntyy, kun vanhemmat ovat käyttäytyneet laiminlyövästi, vaihtelevasti ja mahdollisesti jopa väkivaltaisesti. Taustalla on usein vanhempien ongelmia, kuten päihteiden käyttöä ja mielenterveysongelmia. Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi ei ole saanut tarvitsemaan hoivaa tarvetta ilmaistessaan. Lapsi on saanut siis negatiivista palautetta ilmaistessaan avuntarvetta, eikä luota avunsaantiin ja piilottaa erityisesti negatiivisia tunteita. Lapsi käyttäytyy sekavasti ja pelokkaasti. Ristiriitaisen kiintymyssuhteen kohdalla vanhemmat ovat vastanneet epäjohdonmukaisesti lapsen avuntarpeisiin. Välillä lapsen tarpeet on huomioitu, välillä ei. Tilanne johtaa todella vahvoin tunnepurkauksiin, huomiota haetaan kovaan ääneen, lapsi on usein varuillaan ja ahdistunut, ei osaa rauhoittua ja

tarkkailee tilannetta eikä ympäristöä. Lapselle on todella raskasta ja väsyttävää olla koko ajan niin sanotusti hälytystilassa. (Silvén 2010, 75–78.)

Parhaimmillaan kiintymyssuhde on vastavuoroinen ja säilyy läpi elämän. Ihminen on sosiaalinen olento. Vauva käyttää keinonaan jäljittelyä ja matkimista oppiakseen sosiaalisesti olennoksi. Vauva jäljittelee äidin kasvojen ilmeitä, eleitä sekä erilaisia äidin tekemiä ääniä. Vastavuoroisesti äiti tekee samoin vauvalle, jolloin äidin ja lapsen välille syntyy vastavuoroinen yhteys ja varhainen dialogi. Koska äidillä on vaistomainen herkkyys lapsensa mielentiloille, hän kykenee vastaamaan lapsen tarpeisiin. Äiti pyrkii lohduttamaan itkevää lastaan, mutta jos äiti ei jostain syystä kykene empatiaan eikä vastaamaan lapsensa tarpeisiin, lapsella on tärkeää olla korvaavia läheisiä ihmissuhteita. Lähin aikuinen voi silloin olla isä, isovanhemmat tai joku muu tärkeä aikuinen. (Haarakangas 2011, 27–30.)

Lapsi opettelee elämäntaitojaan arjen kautta. Turvallinen kiintymyssuhde mahdollistaa vanhemman ja lapsen toimivan varhaisen vuorovaikutuksen toteutumisen. Vanhempien on asetettava lapselle turvalliset rajat, mutta sallittava voimakkaatkin tunteenpurkaukset. Lapsi kokee olonsa turvalliseksi, kun hänelle on asetettu rajoja, mutta silti annettu mahdollisuus kokeilla kehittyvän oman tahtonsa mahdollisuuksia. Lapsi tarvitsee vanhempiensa ohjausta itsenäisyyden opetteluun ja tavoitteluun. Lapsen on pienestä pitäen harjoiteltava omien valintojen tekemistä ja opittava tuntemaan omat mahdollisuutensa tahtovana ja toimivana ihmisenä sekä sosiaalisena olentona. (Haarakangas 2011, 32–33.)

2.4 Avoin varhaiskasvatus ja avoin päiväkotiki

Päivähoitolaissa ei ole määritelty avointa varhaiskasvatusta, jonka osana avoin päiväkotiki on, vaan siinä puhutaan leikkitoiminnasta yhtenä päivähoidon muotona (Laki lasten päivähoidosta 1973). Nykyisin avoin varhaiskasvatus on terminä korvannut aiemmin käytetyn leikkitoiminta-käsitteen. Lastensuojelulain mukaan kunnalla on velvollisuus järjestää ehkäisevää lastensuojelua niille

perheille, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevää lastensuojelua ovat tuki ja erityinen tuki, joita tarjotaan esimerkiksi päivähoidossa, neuvoloissa, opetuksessa ja muissa sosiaali- ja terveysalan palveluissa. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä samalla tukea vanhemmuutta. (Lastensuojelulaki 2007.) Avoimen varhaiskasvatuksen voidaan siis ajatella olevan ehkäisevää lastensuojelua.

Sosiaali- ja terveysministeriö on ehdottanut avoimen varhaiskasvatuksen määritelmäksi varhaiskasvatusikäisille suunnatun varhaiskasvatustoiminnan. Se on ohjattua, säännöllistä, tavoitteellista, suunnitelmallista ja monimuotoista toimintaa, joka tarjoaa sosiaalisia kontakteja ja kohtaamispaikkoja sekä tukea vanhemmille ja muille lasten hoitajille. Kuntien avoimen varhaiskasvatuksen sisällöllistä toimintaa ohjaavat niiden omat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (Alila & Portell 2008, 70.)

Avoin varhaiskasvatus tarjoaa asiakkailleen monipuolisia palveluita, kuten vertaistukea, sosiaalisia kontakteja, erilaista toimintaa toisten lasten ja vanhempien kanssa sekä monipuolista kasvatustukea. Avoimen varhaiskasvatuksen kohderyhmänä ovat kotona hoidossa olevat lapset ja heidän perheensä sekä hoitajansa, perhepäivähoitajat ja pienet koululaiset. Avointa varhaiskasvatusta toteutetaan muun päivähoidon rinnalla. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joihin kuuluvat esimerkiksi avoimet päiväkodit, leikki- ja kerhotoiminta, leikkipuistot ja perhekerhot. (Sosiaaliportti 2012.)

Avoin päiväkotitoiminta tukee erityisesti kotihoidossa olevien lasten perheitä. Avoimet päiväkodit ovat tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen tai hoitajilleen. Toiminta on usein maksutonta eikä vaadi ennakkoilmoittautumista. Avoimet päiväkodit toimivat koulujen toiminta-aikojen mukaisesti ja sitä järjestetään kunnan resurssien mukaan muutamana päivänä viikossa tai joka arkipäivä. Toiminta on osa kuntien varhaiskasvatusta. (Sosiaaliportti 2012.) Avoimelta päiväkodilta on mahdollista saada myös

palveluohjausta perheen tilanteen mukaan. Työntekijät voivat esimerkiksi kertoa kunnan tarjoamista muista palveluista.

Avoim päiväkotio luo vanhemmille mahdollisuuden uusiin sosiaaliin kontakteihin ja keskinäiseen vertaistukeen. Tarkoitua on mahdollistaa lapsen ja hänen perheensä yhteinen oleminen ja tekeminen sekä toisiin ihmisiin tutustuminen ja leikkiseura. Avoimen päiväkodin toiminta koostuu muun muassa vapaasta leikistä, vauvoryhmistä, taaperokerhoista sekä yhteisistä laulu- ja loruhetkistä. Toiminta sijoittuu joko päiväkotien yhteyteen tai erillisiin tiloihin. Avoimen päiväkodin ero tavalliseen päiväkotiin on kuitenkin se, että vanhemmat ovat paikalla lastensa kanssa ja ovat itse vastuussa lapsistaan. Henkilökuntaan kuuluu vähintään kaksi kasvatushenkilöä, esimerkiksi lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja. Heidän esimiehenään toimii esimerkiksi päiväkodinjohtaja tai avoimen varhaiskasvatuksen ohjaaja. (Sosiaaliportti 2012; Nurmijärven kunta i.a.)

Avoim päiväkotio pyrkii toiminnallaan vahvistamaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Perheet ovat oma-aloitteisesti ja yhteisöllisesti mukana toiminnassa, joka myös korostaa yhteisvastuullisuutta perheiden kesken jokaisen omassa verkostossaan. Avoimen päiväkodin asiakaskunta vaihtelee melko paljon; osa asiakkaista voi käydä jopa päivittäin, osa käy kerran kuukaudessa ja osa taas vielä epäsäännöllisemmin. Avoimen päiväkodin toiminta keskittyy perheiden arkeen osallistumiseen ja vanhemmuuden tukemiseen. (Nurmijärven kunta i.a.)

2.5 Luovat ja taidelähtöiset menetelmät

Luoviin menetelmiin lasketaan esimerkiksi kuvallinen ilmaisu, valokuvaus ja videointi, musiikki, kirjallisuus, tanssi ja liikunta sekä draamalliset menetelmät. Tarkemmin eriteltynä luovia menetelmiä ovat esimerkiksi piirtäminen ja maalaaminen eri materiaaleja hyväksikäyttäen ja muovailu. (Päihdelinkki 2010.) Opinnäytetyössämme käytämme luovista menetelmistä erityisesti taidelähtöisiä menetelmiä, joista keskiössä varsinkin maalien ja eri materiaalien käyttö lasten

kanssa. Keskitymme tuomaan erityisesti vanhempi-lapsisuhteen tukemisen ja lapsen kehityksen esille.

Lapsen ja vanhemman yhteiset kokemukset ja elämykset toimivat oppimisen lähteenä. Kuvataiteen kautta voidaan havainnoida eri tavalla kuin aiemmin. Taidetyöskentely voi lisätä itsetuntemusta ja se mahdollistaa myös esimerkiksi lapsen sosiaalisen kasvun ja oppimisen. Kun lapsi löytää itsestään uusia piirteitä ja osaamista, vahvistuu myös hänen itsetuntonsa. Vanhempi on mukana prosessissa ja ohjaa lasta. Tekemisen kautta voi tulla esiin jotain mitä ei ole osattu sanoa tai kuvata aiemmin ja aktiivinen suhde omaan elämään kasvaa. (THL 2013).

Taidelähtöisessä työskentelyssä voidaan saavuttaa erilaisia kehitystehtäviä. Esimerkiksi lapsen kohdalla se voi olla saksien käytön oppimista tai eri materiaaleihin tutustumista. Työskentelyssä on keskeistä saada esiin sitä, mitä kullekin henkilölle tai ihmisryhmälle on merkityksellistä. Taidetyöskentely voi luoda osallisuutta ja yhteisöllisyyttä niin vanhempien ja lasten välille, kuin myös lasten ja vanhempien keskenään välille. Lapsen kyky ilmaista tunteita suojaa tätä, ja taidelähtöisten menetelmien avulla pyritäänkin rikastamaan arkista kanssakäymistä, saamaan aistit ja mieli liikkeeseen sekä houkuttelemaan esiin lapsen kokemuksia ja tunteita. Kyky ilmaista tunteita on selkeästi suojaava tekijä lapselle. (THL 2013.)

Taide kykenee aktivoimaan ihmisen kaikkia aisteja. Taide kertoo elämästä ja voi auttaa tutkailemaan omaa itseään sekä tuoda mieleen tärkeitä muistoja ja tunteita. Se vaikuttaa myönteisesti niin terveyteen, hyvinvointiin kuin työkykyynkin, sillä yhtä taidekuvaa voi tulkita monesta eri näkökulmasta ja lähtökohdasta. Jokainen tulkitsee, kokee ja aistii taideteoksen aina omalla tavallaan. Taideteokset sisältävät jokaiselle tulkitsijalleen erilaisia henkilökohtaisia merkityksiä. Kuvaa voi tarkastella siis muutenkin kuin sanallisesti – esimerkiksi tuottamalla kokonaan uuden kuvan. (Itkonen 2011, 10–11.)

Taiteella voi parhaimmillaan olla terapeuttisia vaikutuksia, vaikka se ei itsessään ole taideterapiaa. Taideterapia hyödyntää taiteen terapeuttista ulottuvuutta ja on siten tavoitteellista hoito- ja kuntoutustyötä. Taideterapian ohjaaminen vaatii aina alan koulutuksen, mutta taiteen terapeuttisista vaikutuksista voi hyötyä jokainen. (Pusa 2009, 71.)

Taiteen terapeuttiset vaikutukset ulottuvat myös aistialueille. Sen lisäksi että taiteella voidaan tutkailla omia tunteita ja sitä voidaan hyödyntää vuorovaikutuksellisesti, pelkkä tekeminen itsessään on hyväksi. Toiminnallisen työtavan ei tarvitse tuottaa mitään tiettyä tuotosta, vaan työskentely voi perustua juuri tekemiseen ja erilaisiin aistihavaintoihin. Esimerkiksi saven tai taikataikinan muotoilu ja möyhentely tai ihon sively höyhenillä voidaan kokea rentouttaviksi toiminnoiksi. Taiteen kehollinen ulottuvuus kehittää lapsen aisteja ja auttaa hahmottamaan omaa kehoa. (Pusa 2009, 74.)

3 TEORIAA TOTEUTETUN TOIMINNAN MERKITYKSESTÄ

Vanhemmille saatu vertaistuki esimerkiksi askarteluryhmässä on erittäin iso tuki perheen pieniin ongelmiin, joihin riittää avuksi helposti saatavat matalan kynnyksen tukimuodot. Ryhmätoiminnot tarjoavat mahdollisuuden keskustelukumppanien saamiseen ja muiden vanhempien kanssa pystyy pienessä ryhmässä puhumaan omista kokemuksista (Lammi-Taskula & Varsa 2001, Esipuhe). Avoimessa päiväkodissa saa tukea niin kokemusasiantuntijoilta kuin muilta vanhemmiltakin. Päiväkodin yhtenä toimintana on tarjota kasvatustalon ammattilaisten ja asiantuntijoiden luentoja osana sen palveluita. Avoimessa päiväkodissa voi vierailla myös kunnan terveydenhuollon henkilökuntaa, kuten hammashoitaja tai neuvolan työntekijä.

Vanhempien tukeminen on laissa määritelty osaksi julkisen päivähoidon perustehtävää. Laissa lasten päivähoidosta on kasvatustavoitepykälä, jonka mukaan päivähoidon tavoitteena on tukea perheitä kasvatustehtävässä ja edistää lapsen tasapainoista kehitystä yhteistyössä kotien kanssa. (Laki lasten päivähoidosta 1973.) Laissa on haluttu korostaa vanhempien ensisijaisuutta lastensa kasvattajina (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 1). Kuivakangas kirjoittaa lapsi- ja aikuislähtöisen kasvatuksen eroista. Lapsilähtöinen kasvatustalon perustuu vanhempien hyvään suhteeseen ja huolehtivaan suhtautumiseen lapseen. Aikuislähtöinen kasvatustalon taas keskittyy aikuisen tarpeisiin ja mielialoihin. (Kuivakangas 2002, 17.)

3.1 Yhteinen aika

Lapsen ja vanhemman yhdessä oleminen ja tekeminen parantavat heidän väljään sekä lisäävät lapsen itsetuntoa. Samalla yhdessäolosta voi saada paljon iloa ja riemua. Onnistuessaan hyvin yhteisellä tekemisellä voidaan saada uusia oivalluksia. Vanhempi oppii arvostamaan lasta ja tämän taitoja, ja lapsi sen sijaan tuntee itsensä tärkeäksi, tarpeelliseksi ja osaavaksi. (Vehkalahti 2007, 81.) Mattila korostaa, että vanhemmuus ei ole suorittamista vaan

vanhemmuuteen keskitytään ja siitä tulisi nauttia. Lapsen ja vanhempien onnellisuus arjen iloissa ja haasteissa mahdollistuu, kun lapsi saa tarvitsemaansa rakkautta, huolenpitoa, turvaa, rajoja ja tulevaisuuden toivoa. Tunne yhteenkuuluvuudesta vahvistaa arjesta selviytymistä ja luo puitteet anteeksipyytämiseksi sekä anteeksisaamiseksi. (Matti 2011, 58–59.)

Kuivakangas korostaa ajan merkitystä perheessä. Aika voidaan jakaa muun muassa perheen aikaan, yksilön omaan aikaan, koulu-, työ- ja harrastusaikaan. Yhteinen aika on perheelle tärkeää, mutta jokainen tarvitsee myös omaa aikaa. Perheen yhdessä viettämällä ajalla on suuri merkitys koko perheelle. Yhteinen aika voi olla jotain mukavaa yhdessä tekemistä tai esimerkiksi perheen illallinen. (Kuivakangas 2002, 43–45.)

Stakesin toteuttamassa kyselyssä neuvola- ja päiväkotityöntekijät mainitsivat perheenjäsenten yhteisen ajan olevan tärkeä osa vanhemmuuden tukemista. Heidän ajatuksenaan on tulevaisuudessa korostaa entistä paremmin yhteisen ajan merkitystä lapsen kasvun ja kehittymisen, sekä toimivan perhe-elämän suhteen. Myös perheen arjen tukeminen koettiin tärkeäksi. Perheen ja vanhemmuuden tukeminen nousi esille erityisesti perheen elämänmuutostilanteissa. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 33, 36.) Vanhempilapsisuhteen tukemisen tärkeys tiedostetaan siis pitkälti sosiaali- ja terveyspalveluissa ja Stakesin kyselyn tulokset tukevat ajatustamme korostaa yhteisen ajan merkitystä.

Pulkkinen korostaa vanhemman läsnäoloa lapsen elämässä ja arjessa. Vanhemman läsnäolo ja kiireettömyys luovat tavallista yhdessäoloa arkeen. Vanhemman ja lapsen ei tarvitse jatkuvasti tehdä asioita yhdessä, vaan lapselle riittää ajoittain myös se, että kumpikin tekee omia asioitaan omissa oloissaan, mutta vanhempi on kuitenkin käytettävissä silloin, kun lapsi kokee tarvetta puhua tai vain oleskella yhdessä. Kiireettömyys ja läsnäolo mahdollistavat perheen rentoutumisen ja valmistautumisen seuraavaan päivään. Vanhemmuuden arvo on siinä, että vanhempi on läsnä lapselle, kuuntelee häntä, luo turvallisuutta ja jakaa niin ilot kuin surutkin ja hyväksyy lapsen juuri sellaisenaan. (Pulkkinen 2002, 153.)

Lasten ja nuorten kohdalla vanhemmilta saadun huomion ja perheen rakenteen on todettu vaikuttavan suuresti itsetunnon kehittymiseen. Lapsi tarvitsee tunteen, että hän on tärkeä lähellä oleville ihmisille, erityisesti vanhemmilleen ja muulle perheelleen. Sen ja merkityksellisyyden tunteen pohjalta lähtee kehittymään positiivinen itsetunto. (Toivakka & Maasola 2011, 18.)

Furman kirjoittaa lapsen ja aikuisen välisen yhteisen tekemisen laadusta. Itse tekeminen ei ole tärkeää, vaan se, että kummallakin osapuolella on hauskaa. Lapsen muistiin jäävät hetket, jolloin hänellä on ollut hauskaa vanhemman kanssa, ei niinkään se, onko vanhempi väkinäisesti leikkinyt joskus hänen kanssaan vain leikkimisen takia. Yhdessä tekeminen voi olla leikkiä tai se voi olla yhteisten arjen töiden tekemistä positiivisella mielellä. (Furman 1993, 97.)

3.2 Vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmuutta ja vanhempi-lapsisuhdetta voidaan tukea eri tavoilla. Tärkeää on keskittyä johdonmukaiseen ja herkkään vanhemmuuteen, jossa tavoitteena on huomioida lapsen tarpeet ja myös vastata niihin. Vanhemmuuden tukemisessa korostetaan havainnointia, peilaamista, lapsen kehittymistä ja sen havainnointia sekä turvallista kiintymyssuhdemallia. (Kalland 2005, 225.)

Vanhemmuuden ja vanhempi-lapsisuhteen havainnointi alkaa vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen havainnoinnista. Vauvan vuorovaikutustaidot rakentuvat sen mukaan, millä tavalla aikuinen reagoi ja käyttäytyy. Havainnoinnissa on oleellista tutkia vanhemman ja lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista vuorovaikutusta. Fyysinen vuorovaikutus tarkoittaa esimerkiksi sitä, kuinka vanhempi pitää vauvaa sylissään ja kuinka vauva mukautuu vanhemman kehoon – vauva voi rentoutua, hän voi jäykistyä täysin tai rimpuilla pois sylistä. Vanhempi voi pitää lasta sylissään hellästi ja herkästi tai kylmänviileästi kuin esinettä. Psyykkiseen vuorovaikutukseen kuuluu vanhemman vastaaminen lapsen kontaktinottamisiin sekä vauvan tunteiden ja hädän tiedostaminen ja lukeminen. Vanhempi oppii tunnistamaan vauvan eleistä, milloin hänellä on nälkä, milloin häntä väsyttää ja milloin on aihetta

vaipan vaihtoon. Sosiaalista vuorovaikutusta havainnoidessa kiinnitetään huomiota siihen, ottaako vanhempi katsekontaktia lapseen ja millä äänensävyllä lapselle puhutaan. (Kalland 2005, 225–226.)

Peilaaminen tapahtuu havainnoinnin jälkeen, jolloin vanhemmuutta peilataan tehtyihin havaintoihin. Peilaaminen tarkoittaa, että vanhemman toimintaa lapsen kanssa vahvistetaan verbaalisesti. Vanhempi tehdään tietoiseksi siitä, mikä on vahvaa hänen ja lapsen vuorovaikutuksessa ja mitkä ovat sen mahdollisia ongelmakohtia. Näin vanhempi tulee tietoiseksi niistä myönteisistä vaikutuksista, joita hänen omalla käyttäytymisellään on lapsen kehitykseen. Tukemisen mahdollisuudet ovat parhaimmillaan silloin, kun vanhempi on halukas puhumaan vanhemmuuden ongelmakohdista ja ratkaisemaan niitä. Vanhemman itsetuntoa ja uskoa omaan vanhemmuuteensa parannetaan sillä, että vanhemmalle kerrotaan konkreettisia esimerkkejä vahvistavasta toiminnasta lapsen kanssa. Esimerkiksi vanhemman ottamaa katsekontaktia lapsen syöttötilanteessa voidaan nostaa esille ja korostaa sen positiivisia vaikutuksia niin tilanteen kuin vuorovaikutuksen kehittymisen kannalta, ja näin vahvistaa vanhemman vanhemmuutta. (Kalland 2005, 226.)

Lapsen kehitys vahvistaa lapsen ja vanhemman suhdetta ja vanhemman tehtävänä on osallistua lapsen kehitykseen. Lapsen kehityksen tiedostaminen ja siitä nauttiminen on oleellinen ja tärkeä osa vanhemmuutta ja vanhemmuuden kokemusta. Lapsen ei tarvitse osata asioita ja selvitä niistä yksin, vaan vanhempi on mukana lapsen elämässä opastamassa tätä. Opastaminen voi olla verbaalista kannustamista, kehumista, keskustelua tai esimerkiksi kosketuksella välittyvää. (Kalland 2005, 226–227.)

Turvallisen kiintymyssuhteen malli vanhemmuuden tukemisessa tarkoittaa, että perheen kanssa työskentelevä henkilö on herkkä vanhempien viesteille ja pyrkii vastaamaan niihin parhaansa mukaan. Esimerkiksi perhetyöntekijän kohdalla turvallisten rajojen asettaminen, kuten kotikäynneistä sopiminen ja niistä kiinnipitäminen, on tärkeää. (Kalland 2005, 227.)

Kiintymyssuhdeteoria on vaikuttanut niin yksilö- kuin perheterapeuttiseen työhön. Kiintymyssuhdeteoreettisen näkökulman menetelmät voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä vaikuttaa epäsuorasti vanhempi-lapsi -suhteeseen. Tämän ryhmän menetelmät tukevat ensisijaisesti aikuista. Aikuista tukemalla tuetaan vanhempi-lapsisuhdetta. Näitä menetelmiä ovat esimerkiksi erilaiset sosiaalityön menetelmät sekä vanhemman yksilöterapia ja psykososiaaliset tukimenetelmät. Toiseen ryhmään kuuluvat menetelmät, jotka tukevat ensisijaisesti lasta ja vaikuttavat epäsuorasti vanhempi-lapsi -suhteeseen. Menetelmät, joita ovat esimerkiksi lapsen yksilöterapia tai kuntoutus, tukevat lasta hyötymään hyvistä kasvuoloista ja niihin liittyvästä oleellisesti vanhempien kanssa työskentelystä. Kolmas ryhmä koostuu menetelmistä, jotka tukevat suoraan vanhempi-lapsisuhdetta. (Kalland 2005, 220.)

Ensitapaaminen ja -vaikutelma ovat asiakassuhteen muotoutumisen kannalta merkityksellisiä (Haarakangas 2011, 148). Mattila kirjoittaa toisen ihmisen kohtaamisen tärkeydestä, sen erityisyydestä sekä monikerroksisuudesta. Onnistunut ammatillinen kohtaaminen luo yhteyden ja herättää luottamussuhteen kahden ihmisen välille, kun taas epäonnistunut kohtaaminen aiheuttaa etäisyyttä ja epäluottamusta. Mattila määrittelee kohtaamisen kasvokkain asettumiseksi toisen ihmisen kanssa, ja jokainen kohtaaminen on aina erilainen. Kohtaamisen monikerroksisuutta Mattila perustelee sillä, että kohtaaminen alkaa katsekontaktilla ja kenties ystävällisellä eleellä. Sen jälkeen tapahtuu toisen ihmisen kuunteleminen, kuuleminen ja näkeminen ja nähdyksi tekeminen. (Mattila 2011, 15–16.)

Garvis kirjoittaa tutkimuksesta, jossa haastateltiin kahden australialaisen päiväkodin ja kahden valmistavan koululuokan opettajia. Tutkimuksessa selvitettiin, kuinka taidetta hyödynnetään lasten kanssa sekä minkälaisia asenteita työntekijöillä on taidetta ja taidelähtöisten menetelmien hyödyntämistä kohtaan. Tutkimuksesta selvisi, että opettajat, joiden koulutuksessa on painotettu taidelähtöisyyttä, käyttävät taidetta myös itse omassa työssään muita todennäköisemmin ja vapautuneemmin. (Garvis, 2012.) Tulokset voitaneen heijastaa myös vanhemmuuteen sekä muualle sosiaalialalle. Jos taidelähtöiset

toimintatavat eivät ole itselle tuttuja eivätkä ne tunnu itselle sopivilta menetelmiltä, niitä tuskin tulee käytettyäkään. Kuvataiteen ja askartelun tutuksi tuleminen madaltanee kynnystä kokeilla omia taitojaan ja omaa mielikuvitustaan niin vanhempien kuin työntekijöidenkin kohdalla.

Vanhemmat voivat käytöksellään myös tukahduttaa lapsen luovuutta. Esimerkiksi liika lapsen kontrolloiminen ja rajoittaminen on haitallista lapsen kehityksen kannalta. Jotta lapsi kehittyisi ja saisi omia onnistumisen kokemuksia, ei tälle pitäisi antaa liian tiukkoja sääntöjä noudatettaviksi tai valmiita ratkaisuja ongelmiin. Lasta tulisi kannustaa ja auttaa vaikeissa tilanteissa, eikä uhata rangaistuksilla sääntöjen rikkomisella. On tärkeää, että lapsi saa ilmaista tunteitaan myös vanhemmalleen, sillä tunteiden pidättäminen luo häiriötä lapsen psykologiseen kehitykseen ja tunteidenhallintaan. Lapsi oppii hyvin nopeasti olevansa arvoton, jos hänen ideansa ja ehdotuksensa tyrmätään usein. Vanhemmilta vaaditaan kärsivällisyyttä kestää lapsen kiukunpuuskat eikä lapsen kanssa saisi koskaan luovuttaa. (Solatie 2009, 31.)

3.3 Lapsen kehittyminen

Positiivisella kasvatusasenteella ja huumorintajulla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia lapsen kehittymiseen ja sosiaalisten taitojen oppimiseen. Myös perheenjäsenten tasavertainen kohtelu perheen sisällä muokkaa lapsen ajatusmaailmaa ja toimintakykyä. (Hughes 2011, 103.) Antamalla arvostusta syntyy arvostusta. Jos taas lapselta aletaan vaatia tämän kyvyt ylittäviä suorituksia, seuraa siitä luonnollisesti lapsen epäonnistuminen. Koska lapsi ei pysty täyttämään liian vaikeita tavoitteita, laskee se myös lapsen itsetuntoa. Keltikangas-Järvinen (1994, 39) kuvailee opittua avuttomuutta, joka tarkoittaa sitä, ettei lapsi kykene enää ratkaisemaan aiemmin osaamiaan ongelmia, jos on epäonnistunut liian usein vaikeissa tehtävissä. Lapsi siis laskee vaatimus- ja osaamistasoaan sellaisissakin asioissa, jotka on aiemmin hallinnut. Myös Mudrak kirjoittaa että, jos lapsen kasvatuksessa korostuu liikaa vanhemman kontrolli ja holhoaminen, lapsi taantuu, alkaa alisuoriutua ja käyttää haitallisia selviytymis- eli elämänhallintakeinoja (Mudrak 2011, 214–215).

Lapsen kehittyminen ja kasvu ovat riippuvaisia lapsen läheisten suhtautumisesta häneen (Tamminen 2004, 46). Kasvatuksessa ei voi tarpeeksi korostaa lapsen aitoa kuulemistä ja välittämistä (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 63). Lapsi ei itse osaa määrittää sopivaa suoritustasoa itselleen, vaan aikuinen on hänelle onnistumisen mittari. Aikuisen rooli on siis suuri, koskien lapsen arvostelua. Jo lapsen suoritus itsessään tulisi olla kiitoksen arvoinen, eikä vasta jokin aikuisen mittapuulla hieno ja hyvä lopputulos. Lapsi saattaa kokea onnistumisen tunteita tekemästään työstä, mutta aikuinen voi helposti kommentillaan pilata onnistumisen kokemuksen toteamalla, että lopputulosta voi vielä entisestään parantaa tai ehdottamalla kokonaan erilaista toimintatapaa. (Keltikangas-Järvinen 1994, 133.)

Lapselle on myös hyödyllistä kuulla välillä kehuja vain omasta itsestään, ilman varsinaista tehtyä työtä tai saavutusta. Jos kiitosta annetaan vain erilaisten suoritusten jälkeen, niin lapsi ymmärtää, että saavuttaakseen arvostusta ja hyväksyntää, täytyy hänen aina suorittaa ja saavuttaa asioita. Lapsen tarvitsee kuulla olevansa arvokas ja hyvä sinällään, niin vanhempien kuin muidenkin kasvattajien ja aikuisten suusta. Muuten luodaan lapselle aivan turhaan sisäisiä suorituspaineita. (Keltikangas-Järvinen 1994, 135.)

3.3.1 Itsetunnon kehittyminen luovien menetelmien kautta

Onnistumiset ovat hienoja kokemuksia lapselle ja ne kehittävät hänen itsetuntoaan. Yksi hyvä tapa saada voimakkaita onnistumisen elämyksiä on tehdä käsillä. Lapsen kanssa on hyvä asettaa haasteellisia tavoitteita, jotka on kuitenkin mahdollista saavuttaa. Useimmiten aikuiset teettävät lapsilla esittäviä kuvia tai töitä joiden on tarkoitus olla vain koristeena. Täytyy kuitenkin huomioida myös ne lapset, joiden hienomotoriikka ei ole vielä kovin kehittynyttä. Lapsi, joka esimerkiksi ei pysy väritysviivojen sisällä, kokee helposti epäonnistuneensa. (Vehkalahti 2007, 68–70.) Halusimme askarteluja suunnitellessamme minimoida epäonnistumisen kokemukset, joten teimme tehtäviä, joita pystyy soveltamaan hyvin eritasoisille lapsille. Korostimme myös ohjauksessamme, ettei kauneusvirheillä ole merkitystä ja että kaikkien aikaansaannokset ovat arvokkaita.

Rohkaiseminen ja kannustaminen ovat tärkeitä asioita niin lapsen kuin aikuisenkin elämässä hyvän itsetunnon kehittämiseksi. Lapsen itseluottamus kasvaa, kun häntä rohkaistaan olemaan luova ja annetaan vapaus tehdä itse. Kovin usein vanhempi puuttuu esimerkiksi lapsen piirtämiseen tai maalaamiseen ja näyttää miten niin sanotusti kuuluisi tehdä. Lapselta viedään siinä kohtaa valinnanvapaus tehdä oman tahtonsa ja luovuutensa mukaisesti ja vanhempi saattaa tahtomattaan lannistaa lastaan ja tukahduttaa tämän omaa luovuutta. Samalla lapsen itsetunto voi laskea, kun oma työ ei kelvannutkaan vanhemmalle sellaisenaan. Lapsella on usein tarve miellyttää vanhempiaan, joten jos vanhempi puuttuu jatkuvasti lapsen tekemisiin alkaa lapsi muuttaa käytöstään sen mukaiseksi mitä uskoo vanhempiensa tahtovan. Rohkeus luomiseen löytyy siis hyvän itsetunnon kautta. Jos uskoo olevansa luova, uskaltaa myös kokeilla ja yrittää eikä pelkää epäonnistumisia (Solatie 2009, 19). Lapsen luovuutta voi kehittää ja tukea muun muassa kunnioittamalla lapsen mielipiteitä ja rohkaisemalla tätä puhumaan niistä, antamalla lapselle valinnanvapautta päättää omista asioistaan ja kannustamalla lasta uteliaisuuteen sekä asioiden kyseenalaistamiseen. Lapsi tarvitsee vapaa-aikaa ja yhteisiä hetkiä vanhempiensa kanssa. (Solatie 2009, 30.)

Jotta lapsen itsetunto kehittyisi, on tärkeää, että hän on saanut tukea, rohkaisua ja kokenut tulleeensa arvostetuksi. Lapsi uskaltaa keksiä uusia ideoita ja ajatuksia, jos häntä kehutaan ja kannustetaan. Yhtä lailla aikuinenkin uskaltaa esittää rohkeammin ajatuksiaan jos ne otetaan myönteisesti vastaan. Jos omat ehdotukset ja mielipiteet tyrmätään aina mahdottomina tai huonoina, aiheuttaa se useimmiten vetäytymistä ja huonommuuden tunnetta. Ainainen kielteisyys ja vähättely aiheuttavat sen, ettei omia ideoita uskalleta enää esittää. Liian helposti torjutaan jokin uusi tapa tehdä asioita. Lasta voi opettaa toimimaan eri tavoin, lannistamatta häntä. (Solatie 2009, 45–46.) Lapselle voi tarjota erilaisia haasteita ratkaistavaksi sen sijaan, että antaisi valmiita vastauksia. Lapsen erilaisuutta ja omaperäisyyttä tulisi tukea. Aikuisen tehtävänä on rohkaista lasta arvioimaan ja muokkaamaan omaa ajatteluaan. (Solatie 2009, 47.)

Turvallisuuden tarpeen tulee täyttyä, ennen kuin lapsi pystyy täyttämään täysin arvostuksen tunnetta tai toteuttaa itseään. Itsensä toteuttamisesta saattaa tulla

pelkkää suorittamista ja arvostusta voi vaatia itselleen, mutta ei todella tuntee saavansa sitä. Lapsi, jonka turvallisuudentunnetta ei ole täytetty ja jolla on huono itsetunto, epäilee jatkuvasti muiden sanomisia ja omia tekemisiään. Lapsi tarvitsee onnistumisen kokemuksia ja tunteen, että hän kelpaa juuri sellaisena kuin on. Myöhemmällä iällä lapsi ei muutoin pysty vastaanottamaan pyyteetöntä välittämistä tai tarjoamaan sitä muillekaan. Vaatii erittäin paljon korjaavaa ja tukevaa työskentelyä, että ihmisen lapsuudessa menetetty itsetunto ja arvostuksen tunteminen saadaan takaisin. (Kristeri 2002, 34–35.) Näin ollen vanhempien tarjoama tai tarjoamatta jätetty arvostus, kannustus ja tuki vaikuttavat lapsen koko tulevaan elämään.

3.3.2 Motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen

Lapsen itsetuntoa voidaan kehittää antamalla rakentavaa ja rehellistä palautetta turvallisessa ja kannustavassa ilmapiirissä. Lapsen kehuminen perusteetta on merkityksetöntä ja voi olla lapselle jopa vahingollista tai loukkaavaa. Antamalla lapselle rehellistä palautetta, oppii tämä samalla antamaan itsekin vilpitöntä palautetta muille. (Vehkalahti 2007, 115.) Ihminen jolla on hyvä itsetunto, näkee itsessään enemmän positiivisia kuin negatiivisia ominaisuuksia (Keltikangas-Järvinen 1994, 17).

Ihminen kestää epäonnistumisia ja pettymyksiä paremmin, jos hänellä on hyvä itsetunto. Hyvän itsetunnon avulla ihminen ei jää säälimään itseään ja tuntemaan huonommuutta, vaan pystyy epäonnistumisen jälkeen pohtimaan esimerkiksi mitä tapahtuneesta voisi oppia. (Keltikangas-Järvinen 1994, 23; Toivakka & Maasola 2011, 16.) Sosiaalisten taitojen oppiminen on helpompaa lapselle, jos tällä on hyvä itsetunto. Se on hyvä pohja empatiakyvylle ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Täytyy kuitenkin muistaa, että vaikka lapsella olisi hyvä itsetunto, ei tämä johda suoraan sosiaalisten taitojen omaksumiseen, vaan tälle täytyy yhtä lailla opettaa tapoja toimia ja olla ihmisten kanssa eri tilanteissa. (Keltikangas-Järvinen 1994, 37.)

Virikkeistä lapsi saa paljon mietittävää ja pohdittavaa. Erilaiset virikkeet haastavat aivoja ja sen seurauksena aivoissa syntyy uusia hermoyhteyksiä.

Vastaamalla ympäristön haasteisiin, lapsi kehittää aivojaan tietämättään. (Viljamaa 2013, 170.) Ryhmässä toimimisen kautta lapsi oppii esimerkiksi empaattisuutta ja tunnistamaan ihmisten tunteita, joiden kautta hän taas oppii katumusta ja pyytämään anteeksi väärin tehdessään (Vehkalahti 2007, 54).

Pyrimme tuomaan askartelutuokioissamme ja muuten vanhempien kanssa keskustellessamme esille sitä, että jos lapsen ei anneta itse tehdä ja kokeilla, niin hänelle syntyy pelko toteuttaa itseään. Lapselle on kuitenkin yleisesti ottaen aina tärkeintä olla hyvä oman vanhempansa silmissä. Vehkalahden (2007, 56) mukaan lapselle on tärkeää tuntea itsensä luotettavaksi, jotta hänen oma itseluottamuksensa kehittyisi. Taitojen opetteluun vaaditaan useita yrityksiä ennen kuin taito omaksutaan. Esimerkkinä tästä osa vanhemmista ei antanut askartelutuokioissamme lapselle mahdollisuutta opetella uutta taitoa, kuten saksien käyttöä. Vanhemmilta puuttuu luottamus lapsen taitoihin ja samalla mahdollisesti pelko, että lapsi satuttaa itsensä. Jos lapselta viedään koko ajan pois sakset, niin ei synny edes mahdollisuutta oppia niiden käyttöä. Sama koskee muita uusia opittavia asioita.

3.3.3 Luovuuden kehittyminen taiteen avulla

Lapsi oppii luovuutta muun muassa taiteen avulla. Lapsi etsii ja löytää erilaisia ratkaisuja ja toimintatapoja niin taiteessa kuin leikissäkin, ja niiden kautta hän kehittää omaa itsetuntoaan. Taide kehittää ymmärrystä itsestä sekä yhdessä tehtynä ja koettuna se antaa mahdollisuuden aitoon kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen. Taiteessa ei ole oikeaa eikä väärää, vaan se antaa mahdollisuuden löytää erilaisia ratkaisuja ja toimintatapoja. Ei tarvitse olla taiteilija tai harrastelija voidakseen tukea lapsia toteuttamaan itseään ja omia näkemyksiään. (Pusa 2009, 72–75.)

Lapsen miellyttämisenhalu on vahva, joten jos lasta painostaa toimimaan koko ajan aikuisen tahtojen mukaisesti, alkaa lapsen tekeminen muuttua peläksi suorittamiseksi ja opitut asiat usein vain pintapuolisesti sisäistetyiksi. (Solatie 2009, 38). Solatie kirjoittaa, että luovuus on kykyä löytää uusia ja odottamattomia yhteyksiä eri asioiden välille ja kykyä luoda uutta vanhan

matkimisen sijaan. Ei ole oikeaa eikä väärää luovuutta. Erilaiset mahdollisuudet tehdä asioita johtavat erilaisiin lopputuloksiin. Luovuus on kykyä nähdä ongelmat mahdollisuuksina ja saada aikaiseksi jotain uutta ja ainutlaatuista. Luovuus on vaihtoehtojen löytämistä ja uusien keinojen kokeilemista. Luovuus ei ole analyttistä ajattelua, tiedon hallintaa tai älykkyyttä, vaan se on uusia näkökulmia ja uusien asioiden oivaltamista. Luovuus vaatii rohkeutta toimia juuri haluamallaan tavalla ja kokeilla uusia mahdollisuuksia. On oltava pelkäämättä muiden ihmisten arvostelua. (Solatie 2009, 18–32.) Tällä lähestymistavalla mekin kannustimme lapsia luomaan vapaasti ja rohkeasti uutta.

Ihmiselle on tärkeää saada kokea olevansa merkittävä, tarpeellinen, kiinnostava ja arvostettu omana itsenään (Vehkalahti 2007,34).

Luovuus liitetään usein pelkästään taiteen luomiseen. Moni uskoo, ettei ole luova vain koska kokee, ettei ole taiteellinen. Luovuus kuitenkin tarkoittaa kaikkea luovaa, niin ajattelua kuin tekemistäkin. Luovuutta on esimerkiksi erilaisten vaihtoehtojen etsiminen ongelmanratkaisutilanteissa, uusien näkökulmien löytäminen ja tavanomaisesta ajattelutavasta pois astuminen. Luova ihminen on usein idearikas ja löytää uusia merkityksiä ja yhteyksiä eri asioiden välille sekä luo uutta vanhojen tapojen tilalle. Jotta ihminen pystyisi ja uskaltaisi olla luova, vaatii se rohkeutta toimia omalla tavalla muiden arvosteluista tai vähättelystä huolimatta. (Solatie 2009, 20–21.)

Olemme puhuneet paljon lapsen vapauden sallimisesta turvallisuuden rajoissa. On hyvä huomata, että terveen itsetunnon ja -luottamuksen kehittymiseksi ei tarvita suuria taiteellisia lahjoja eikä ihminen kehity ainoastaan maalien ja askartelujen kanssa puuhaamalla. Lapsen elämään tutustuminen turvallisista lähtökohdista, kuitenkin liikaa rajoittamatta, auttaa lasta kehittymään uteliaaksi ja kokeilevaksi ihmiseksi. Lapsi tarvitsee luvan tutustua elämään ja luoda ihmissuhteita kasvaakseen eheäksi ihmiseksi (Vehkalahti 2007, 54). Täytyy kuitenkin muistaa, että vaikka lapselta välillä kielletäänkin asioita tai vanhempi tuntee rajoittavansa liikaa, niin lapset ovat synnynnäisiä selviytyjiä ja ihminen kehittää monenlaisia selviytymiskeinoja kasvaessaan.

4 KOHDERYHMÄN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN VALIKOITUMINEN

Olemme rajanneet opinnäytetyömme avoimeen varhaiskasvatukseen ja tarkemmin avoimeen päiväkotiin. Keskitymme avoimen päiväkodin mahdollisuuksiin vanhempi-lapsisuhteen ja vanhemmuuden tukemisessa erityisesti taidelähtöisten menetelmien avulla. Oppaan suunnittelussa ja testaamisessa emme rajanneet pois mitään lasten ikäryhmää, vaan suunnittelimme kaikki askartelut toteutettaviksi eri-ikäisten kanssa eri variaatioita käyttäen.

4.1 Avoimeen päiväkotiin suuntautuminen

Päiväkotimaailmaa on tutkittu erittäin paljon, joten halusimme opinnäytetyössämme keskittyä nimenomaan avoimen päiväkodin toimintaan ja sen mahdollisuuksiin vanhempien ja lasten tukemisessa. Askartelutuokioiden toteuttaminen avoimessa päiväkodissa antoi mahdollisuuden tukea vanhempi-lapsisuhdetta aivan eri tavalla kuin päiväkotimaailmassa. Rajasimme tuokioiden kohderyhmäksi juuri lapset ja heidän vanhempansa, sillä avoimessa päiväkodissa oli jo valmis asiakaskunta ja lisäksi tavoittelemme lastentarhanopettajan virkakelpoisuutta. Päätimme olla rajaamatta osallistujien ikää lainkaan avoimen päiväkodin asiakaskunnan vaihtuvuuden takia. Asiakasmäärä vaihtelee päivittäin; joskus asiakkaita käy päivän aikana vain muutamia ja joskus asiakkaita on enemmän. Halusimme tarjota toimintaa nimenomaan lapsille ja vanhemmille yhdessä, joten totesimme ikärajattomuuden olevan siihen paras vaihtoehto. Askarteluille oli mahdollista suunnitella erilaisia variaatioita eri ikäryhmille. Näin myös vanhemmilla oli mahdollisuus havainnoida, mitä eri-ikäiset lapset yleensä osaavat ja minkälaisia taitoja heiltä voi odottaa.

4.2 Vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmuuden tukeminen ei ollut alun perin kovin suuressa osassa opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa. Tutustuessamme avoimen päiväkodin asiakkaisiin huomasimme vanhemmuuden tukemisen nousevan tarpeellisemmaksi teemaksi kuin toiminnan kehittäminen vain lapsille. Vanhemmat mainitsivat usein, että tuntuu, ettei aika riitä mihinkään ylimääräiseen kotona. Kiireen tunnetta ja aikatauluongelmia aiheuttavat ainakin osittain työelämästä tulevat vaatimukset ja niiden kiristyminen sekä vuorotyön yleistyminen työelämässä (Rönkä & Malinen 2009, 196). Halusimme helpottaa vanhempien hektistä arkea ja tarjota samalla vähällä vaivalla toteutettavissa olevia askarteluideoita ja -ohjeita. Pyrimme tuomaan esille perheen yhteisen ajan tärkeyttä ja sitä, että se voisi joskus olla jotakin pientä tekemistä yhdessä, kuten askartelua. Kiireenkin keskellä toteutettu yhteinen hetki perheen kesken voi luoda tärkeitä muistoja.

Lasta ei tarvitse aina viedä johonkin ulkopuoliseen paikkaan saamaan virikkeitä ja uusia kokemuksia. Aivan tavalliset arkipäivän tekemiset yhdessä vanhempien kanssa ovat lapselle tärkeitä uuden oppimisen hetkiä. Lapsen muistissa on vielä aikuisenakin elämyksellisiä kokemuksia esimerkiksi askartelu-, siivous- tai leivontahetkistä äidin tai isän kanssa. (Karvonen & Lehtinen i.a., 44.) Halusimme suunnitella toimintaa erityisesti kotona lapsen kanssa oleville vanhemmille. Tavoitimme haluamamme asiakasryhmän avoimessa päiväkodissa erityisen hyvin.

4.3 Taidelähtöisten menetelmien valinta

Päädyimme käyttämään kuvataidetta ja kädentaitoja hyödyksi opinnäytetyössämme lähinnä omien kiinnostustemme kautta. Myös avoimen päiväkodin taholta tuli hyväksyntä taidelähtöisten menetelmien käytöstä. Näimme taiteen luomisessa ja kädentaitojen käyttämisessä erittäin paljon hyötyjä lapsen kehitystä ajatellen. Binderin ja Kotsopouloksen mukaan taiteen avulla lapset voivat ymmärtää paremmin sisäistä maailmaansa ja hahmottaa

omia sosiaalisia taitojaan. Lapset ymmärtävät myös ympäröivää maailmaa taiteen tekemisen kautta ja pystyvät samalla ilmaisemaan jokapäiväiseen elämäänsä liittyviä tunteita. Binderin ja Kotsopouloksen tutkimuksen testiryhmässä lapset, jotka useimmiten jäivät taka-alalle ja olivat passiivisia, löysivät voimaa taiteen luomisesta. (Binder & Kotsopoulos i.a.)

Lapsen taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sisältyvät kuntien varhaiskasvatussuunnitelmiin. Lapsen yksilöllinen kohtaaminen mahdollistuu, kun varhaiskasvatussuunnitelman avulla luodaan tietoa lapsen persoonallisista piirteistä. Lapsi ilmaisee perusvalmiuksiaan ja persoonallisia piirteitään omissa tavoissaan toimia ja ajatella. Näitä perusvalmiuksia ovat taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen lisäksi leikkiminen, tutkiminen ja liikkuminen. Lapselle luontaiset tavat toimia ja tutkia ympäröivää maailmaa tukevat hänen hyvinvointiaan sekä vahvistavat käsitystä omasta itsestä sekä lisäävät lapsen osallistumismahdollisuuksia. (Heikka, Hujala, & Turja 2009, 14–15.) Taidelähtöisistä menetelmistä on hyötyä lapsen persoonan ja taitojen kehitykselle, joten pystyimme vanhempia tukemalla tarjoamaan myös lapsille kehittävää toimintaa.

Aistikokemuksia löytyy melkein mistä vain; hyvin yksinkertaiset ja tavalliset materiaalit tarjoavat mitä erilaisimpia käyttötapoja ja mahdollisuuksia moniaistilliseen tutkailuun. Paperia pystyy käyttämään moneen muuhunkin kuin piirtämiseen tai maalaamiseen, esimerkiksi rypistelyyn, leikkaamiseen, muotoiluun ja repimiseen. (Mettovaara 2011 b, 38.) Halusimme tuoda esille erilaisia mahdollisuuksia käyttää hyvin tavallisiakin materiaaleja luovasti. Taidelähtöisistä menetelmistä voi olla hyötyä, vaikka kiinnostusta kuvataiteen tekemiseen ei olisikaan. Jo pelkkien aistikokemusten avulla lapsi kokee uusia asioita ja voi tutustua erilaisiin materiaaleihin ja kehittää hienomotoriikkaansa. Samalla vanhemmat saavat mahdollisuuden nähdä asioita lapsen kannalta. Aikuisilta saattaa helposti unohtua se, että pienelle lapselle erilaiset askartelumateriaalit voivat olla aivan uusia asioita ja pelkkä silkkipaperin tai pehmopalojen hypistely voivat olla erittäin jännittäviä kokemuksia. Vanhempi saa mahdollisesti myös kipinää tarjota lapselle erilaisia aistivirikkeitä myös kotona sekä etsii ja näyttää aktiivisemmin lapselle uusia asioita.

5 OMAN TOIMINNAN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIOINTI

Toteuttamamme toiminnan suunnittelu aloitettiin hyvissä ajoin. Lähtökohtana oli meitä itseämme kiinnostavien taidelähtöisten menetelmien hyödyntäminen vanhempien ja lasten kanssa. Emme aluksi rajanneet toimintaa kohdistuvaksi avoimeen päiväkotiin, vaan ajatus toteuttamispaikasta ja kohderyhmästä tarkentui hiljalleen. Totesimme tavallisissa päiväkodeissa olevan jo monipuolista tarjontaa lapsille kädentaitojen osalta, joten päädyimme hakemaan yhteistyökumppania avoimen varhaiskasvatuksen saralta. Halusimme tarjota uusia ja helppoja toimintatapoja vanhemmille, jotka ovat kotona lastensa kanssa.

Saatuamme yhteistyökumppanin kävimme ennen ensimmäistä askartelukertaa tutustumassa avoimeen päiväkotiin ja sen asiakkaisiin. Tavoitteena oli saada asiakkaat kiinnostumaan tulevista askartelukerroista useamman päivän aikana. Kirjoitimme lyhyen tervetuloesitteen askarteluista (Liite 1) avoimen päiväkodin ilmoitustaululle. Toteutimme kuuden viikon aikana neljä askartelutuokiota, joissa jokaisessa oli oma teemansa. Jokainen askartelutuokio oli toteutettu niin, että mukaan askartelemaan sai tulla koska tahansa ja lähteä sai, kun halusi. Tuokiot olivat siis avoimia ja jokaisen omilla ehdoilla toteutettavissa. Osa kävi nopeasti tekemässä askartelun ja lähti muihin puuhiin, kun taas osa istui pidempään pöydän ääressä keksien uutta askarrettavaa. Yhteensä vanhempia kävi tuokioissa 16 ja lapsia yhteensä 17, joista nuorin oli alle vuoden ikäinen ja vanhin 6-vuotias. Askartelukertojen teemat ja aikataulut esiteltiin tarkemmin erillisessä ilmoituksessa (Liite 2).

Turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin luomiseksi on oleellista ohjeistaa vanhempia ennen tuokioita ja niiden aikana (Mettovaara 2011 a, 35). Esittelimme jokaisen askartelukerran alussa mallikappaleet tehtävistä askarteluista ja käytettävissä olevat materiaalit. Korostimme, että olemme käytettävissä ja meiltä voi kysyä ohjeita ja vinkkejä askarteluihin, mutta pääpaino olisi vanhemman ja lapsen yhteisessä tekemisessä. Muutaman kerran vanhemmat kysyivät vinkkejä myös tuokioiden jälkeen, jolloin annoimme

parhaamme mukaan helppoja ja muunneltavia askarteluvinkkejä sekä muita neuvoja, joita vanhemmat kaipasivat. Kuvasimme askartelukertoja opasta varten ja kysyimme vanhemmilta kuvausluvat (Liite 4) lapsien ja heidän askarteluidensa kuvaamiseen.

Koska askarteluiden luova osuus oli suunnattu lapsille, tarkoitus ei ollut toimia tehokkaasti ja suorituslähtöisesti vaan aisteja ja kokemuksia korostaen. Aistihavainnot ovat perusta elämiselle ja halusimme tarjota mahdollisimman monipuolisia materiaaleja ja tekemistä. Materiaaleina olivat muun muassa metalliset paperit, aaltopahvi, kankaat, muovisilmät, pehmomuovi ja langat. Yksi askarteluista oli moniulotteinen ja käsitteli sitä kautta tilantuntua. On hyvä muistaa, että vaikka moni materiaali on aikuiselle tuttua jo ennestään, on lapsi ehkä aivan uuden kokemuksen edessä. Esimerkiksi valtavalle pöydän kokoiselle paperille maalaaminen voi olla todella hieno kokemus lapselle, kun tilaa maalata onkin paljon enemmän kuin tavallisesti. Yritimme korostaa vanhemmille, että tärkeää ei ole se mitä saadaan aikaiseksi ja kuinka hienosti kuva esittää jotakin konkreettista, vaan tärkeintä on itse työskentelyprosessi, uudet kokemukset ja vapaa luominen.

Tuokioita suunnitellessa on huomioitava lasten vireystila. Turja kirjoittaa, että jokaisen lapsen vireystila ja sen säätely on yksilöllistä. Vireystila vaikuttaa siihen, kuinka lapsi jaksaa keskittyä esimerkiksi ohjattuun toimintaan, kuten askarteluun tai yhteisiin satu- tai musiikkihetkiin. Omasta kehosta ja sen ulkopuolelta tulevat aistiärsykkeet vaikuttavat vireystilaan. Harvoin yhdessä ryhmässä kaikki lapset ovat samaan aikaan samassa vireystilassa, joten toiminnan suunnittelu ja toteutus vaatii joustamista sekä pienryhmätoimintaa. (Turja 2004, 27.) Tästä syystä sekä lasten ikäjakaumasta johtuen päätimme toteuttaa askartelutuokiot muutaman lapsen kanssa kerrallaan. Kuten aikuinenkin, myös lapsi väsyä, jos hänelle tarjotaan jatkuvasti virikkeitä ja tekemistä. Lepohetket ovat tärkeitä, jotta lapsi saa tarpeellisia hengähdystaukoja ja uutta energiaa. Lapsen väsymyksen huomaa usein kiukuttelusta ja itkuisuudesta. Väsyneenä ei tekemisestä tule mitään, joten vanhemman täytyy tietää, milloin lepoa on tarpeen.

Kalliala korostaa, että lapsen omatoimisuutta tulee tukea parhaimmalla mahdollisella tavalla, mutta ei liian vaativasti. Kalliala kirjoittaa, että lapsen vireystila sekä tunnetila on otettava huomioon, jotta toiminta lapsen kanssa olisi lapsilähtöistä. Isolla ja omatoimisella lapsella on oikeus olla myös joskus pieni ja hoivattava. (Kalliala 2012, 38.) Annoimmekin lapsille mahdollisuuden suunnitella askarteluja myös itse ja osa innostui luomaan mitä erilaisimpia lopputuloksia annettujen ohjeiden ulkopuolelta. Pidimme toiminnan mahdollisimman kiinnostavana lapsia ajatellen, jotta heidän vireystilansa ei laskisi.

5.1 Askartelukerrat

Ensimmäisellä askartelukerralla teimme käytetyistä voirasioista ja maitopurkeista rairuohoastiat. Valitsimme teeman lähestyvän pääsiäisen takia. Vanhan purkin tai rasian käyttäminen toi esille kestävän kehityksen näkökulman ja materiaalien leikkaaminen kehittää hienomotorisia taitoja. Maalaaminen ja liimaaminen ovat myös lapselle tärkeitä taitoja oppia. Mitä pienempi liimattava asia on, sitä vaikeampaa ja taitoja vaativampaa liimaaminen vaatii. Laitoimme tarvittavat materiaalit vapaaseen käyttöön askartelupöydälle. Olimme tehneet mallikappaleen, josta sai halutessaan ottaa mallia. Rasian sai esimerkiksi maalata ja koristella tai vuorata tarrapaperilla ja koristella. Käytettävissä oli maalien ja tarrapaperin lisäksi muun muassa erilaisia höyheniä, papereita, rei'ittäjiä, nauhoja sekä värikyniä.

Toisella askartelukerralla toteutettiin avoimen päiväkodin yhteinen ikkuna-akvaario, johon osallistujat tekivät oman kalan, mustekalan tai vesikasvin. Etukäteisvalmisteluina maalasimme avoimen päiväkodin ikkunaan akvaarion sinisellä vesiliukoisella maalilla. Teimme myös erilaisia kalamalleja, joista yksi oli haastavampi ja toinen helpompi. Haastavuutta lisäsi haaraniittien käyttö. Mallina oli myös mustekala, jonka tekemiseen tarvittiin rei'itintä ja piippurasseja. Kalamallin sai valita omien taitojen mukaisesti. Materiaaleina käytimme muun muassa erivärisiä papereita, aaltopahvia, irtosilmiä, nauhoja, erilaisia tarroja sekä vaahtomuovisia ohuita hahmokuvioita. Akvaario kuvasti avoimen

päiväkodin yhteisöllisyyttä ja osallisti lapset ja vanhemmat osaksi yhteisöä. Avoimessa päiväkodissa oli myös oikea akvaario, josta lapset olivat kiinnostuneita. Akvaario oli siis jokaista avoimen päiväkodin asiakasta ja työntekijää yhdistävä tekijä. Leikkaaminen kehittää lapsen hienomotorisia taitoja sekä käden ja silmän yhteistyötä ja koordinaatiota. Silmien ja suun liimaaminen tai piirtäminen taas kehittää kehonosien tunnistamista ja vartalon hahmottamista.

Yksi lapsi jopa alkoi itse kehitellä omanlaistaan kalaa. Lapsen oma luovuus tuli vahvasti esille vain tarjoamalla hänelle välineitä ja pohjaidean. Isommilla lapsilla oli selkeästi suuri halu näyttää vanhemmilleen tuotoksiaan, mutta he eivät tarvinneet vanhempaa mukaan askarteluun vaan olivat jo todella omatoimisia. Vaikeampi kala oli juuri sopivan haastava 5–6 -vuotiaille. Heille riitti suullinen ohjaus tai ohjaajan esimerkin näyttäminen, mutta he kykenivät tekemään oman kalansa tai mustekalansa itse alusta loppuun. Sopivasta haastavuudesta kertoo myös se, että yksi lapsi alkoi kehittää omanlaistaan kalaa ja sai sen toteutettua hyvin. Yksinkertaisempi kala taas oli sopiva pienemmille lapsille, jotka tekivät yhdessä vanhempien kanssa.

Kolmannella askartelukerralla tehtiin taikataikinasta eli eräänlaisesta muovailumassasta erilaisia tuotoksia. Annoimme valmiiksi ideaksi tehdä taikinasta levyn ja painaa siihen lapsen jalan- tai kädenjäljen. Taikinasta sai kuitenkin muovailta mitä tahansa. Taikataikina on lapsiystävällistä, sillä sen valmistukseen tarvitaan vain vettä, suolaa ja vehnä jauhoja. Lisäsimme itse vielä sinistä elintarvikeväriä, jotta saimme taikinasta värikästä. Taikataikina maistuu pahalta, mutta sen syöminen ei ole vaarallista.

Kyseinen askartelu onnistui hyvin myös vauvan kanssa, sillä vauva pystyi itse muovailemaan ja tunnustelemaan taikinaa, mutta vanhemman kanssa onnistui esimerkiksi kädenjäljen painaminen taikinaan. Eräs vanhempi innostui askartelemaan vauvan kanssa, kun ehdotimme, että hän voisi painaa vauvan kädenjäljen taikinaan. Hän totesi myöhemmin kädenjäljen olevan ihana muisto vauva-ajasta. Eräs lapsi nautti siitä, miltä taikina tuntuu käsissä ja muovaili ensin jonkin asian valmiiksi, rikkoi sen ja aloitti uuden asian muovailun. Hän ei

siis saanut aikaiseksi mitään pysyvää, jonka hän olisi halunnut säästää, vaan hän muovaili ja muokkasi muovailemiansa asioita uudelleen ja uudelleen. Hän viihtyi pöydän ääressä todella pitkään ja oli tyytyväinen kun sai vain muovaila. Taikataikina-askartelu oli erittäin aistikokemuspainotteista, sillä lapsilla oli jatkuvasti käsissään taikinaa ja osa jopa maistoi varovasti suolaista taikinamassaa.

Viimeinen askartelukerta oli tarkoitus toteuttaa ulkona osana päiväkodin toimintapäivää, mutta säästä johtuen jouduimme ottamaan käyttöön sisätiloihin suunnittelemamme toteutusvaihtoehdon. Alkuperäisenä ideana oli levittää leikkimökin seinälle suuri paperi, johon jokainen saisi käydä maalaamassa vesi- ja sormiväreillä. Tuloksena olisi syntynyt yhteinen sormin ja maalisudein maalattu maalaus. Ulkotoimintapäivä olisi voitu järjestää myös sateella, mutta paperimaalaus ei olisi onnistunut, sillä paperi olisi muuttunut paperimassaksi sateessa ja lasten sormet palettuneet kylmiä maaleja käsitellessä. Olimme suunnitelleet varavaihtoehdon ja siirsimme maalauksen päiväkodin askartelutilan pöydille. Laitoimme kaksi pöytää toisiinsa kiinni ja levitimme siihen koko pöytien mittaisen paperin. Lapset maalasivat omalta paikaltaan niin laajalle alueelle kuin ylettyivät ja joko vaihtoivat paikkaa tyhjälle maalauspaikalle tai lähtivät leikkimään. Paperin ollessa täynnä vaihdoimme uuden paperin tilalle. Jokainen sai maalata haluamaansa asiaa haluamallaan tavalla. Vaihtoehtona oli maalata pensselillä tai sormilla. Vanhempien osallisuus oli erittäin suurta.

Moni lapsi alkoi maalata pensseliä käyttäen, mutta ohjaajina näytimme esimerkkiä ja muun muassa maalasimme omat kätemme ja painoimme kädenjäljet paperiin. Lisäksi maalasimme itse sormillamme ja värejä sekoitellen. Esimerkistämme lapsetkin keksivät, että he voivat maalata omia käsiään ja maalia voi levittää myös sormin. Kosketus maaleihin vaikuttaa tuntoaistiin, sillä maalit tuntuvat viileiltä käsissä ja pensseli kutittaa kämmentä. Vanhemmat sallivat lasten maalaila omia käsiään rajoittamatta. Maaleilla ja muilla välineillä tekemisestä saa visuaalista nautintoa ja niiden kanssa voi pitää hauskaa. Kaikki aististimulaatiot eivät aina jätä näkyvää jälkeä, vaan esimerkiksi muistoja ja tuntemuksia (Setälä 2011 a, 6). Eräs äiti kysyi lapselta ”kutittaako ihanasti kättä?”, kun lapsi maalasi kättään pensselillä. Vanhempi selkeästi ymmärsi

tuntoaistien merkityksen lapsen kannalta. Vanhemmat kannustivat lapsia kokeilemaan materiaaleja ja oppimaan niistä uutta. He katsoivat, että lapset eivät sotke kamalasti penkkejä tai muuta pintaa, mutta antoivat heidän rauhassa maalata ja saada erilaisia kokemuksia. Materiaalien on oltava helposti saatavilla jokaiselle lapselle, jotta vapaa luovuus mahdollistuu. Lisäsimme maalauksen edetessä maalipurkkeja sitä mukaa, kun lapsia tuli lisää. On hyvä oppia odottamaan omaa vuoroaan, mutta peruslähtökohtana oli se, että maalit ovat vapaasti kaikkien saatavilla.

Yhteismaalaus oli erityisen onnistunut ja saavutimme hyvin tavoitteemme tuoda esille yhdessä olemisen ja tekemisen tärkeyttä. Ilmapiiri oli positiivinen ja lapset ja vanhemmat iloitsivat yhdessä vanhempien ottaessa kuvia tilanteista. Lapset saivat vapaat kädet toteuttaa itseään ja moni äiti totesi, että maali vaatteissa ei haittaa – pyykinpesukone odottaa kotona. Eräs vanhempi totesi, että ei ole hätää, vaikka pieni lapsi saisikin maalia suuhun. Ei tarvitse stressata turhaan vaan maalit voi vain pyyhkiä pois ja nauraa lapsen kanssa, miten hassusti kävikään. Maalaus on riittävän yksinkertainen tapa lapselle toteuttaa itseään ja aikuiselle ohjata. Aikuisen ei tarvitse olla valmistautunut suorittamaan suurta ja monimutkaista askartelua, vaan hän voi antaa huomiota lapselleen yhdessä maalaten ja yhteisen ilon kautta.

5.2 Askartelukertojen arviointi

Vanhemmille oli erityisen tärkeää korostaa, että tarjoamissamme askarteluhetkissä oleellista oli lapsen kanssa yhdessä oleminen ja tekeminen. Monella vanhemmalla oli ennako-oletuksia siitä, että tarkoitus olisi luoda lapsen kanssa taideteoksia ja olla mahdollisimman taitava. Painotimme, että tarkoitus ei ole luoda taiteilijoita, eikä vanhemmilta vaadita kuvataiteilijan pätevyyttä pystyäkseen toimimaan lapsen kanssa erilaisten materiaalien ja askartelujen kanssa. Aikuisen osallistuminen toimintaan lapsen kanssa oli tärkeää, sillä sekä lapsi että vanhemmat saivat yhteisiä onnistumisia sekä ilon ja oivaltamisen kokemuksia. Lapsen kanssa yhdessä tekeminen ja heittäytyminen hetkeen ovat vanhemmallekin vapauttavia kokemuksia (Setälä

2011 c, 22). Vanhempikin voi löytää uutta kipinää eri materiaalien kanssa tekemiseen ja innostua toimimaan oman lapsen kanssa entistä luovemmin ja monipuolisemmin.

Vanhemmat tarvitsivat rohkaisua siihen, että he kokivat vanhempina olevansa kykeneviä tarjoamaan lapselle uusia aistiärsyksiä ja jännittäviä kokemuksia. Tuimme lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta rohkaisemalla vanhempia tekemään pieniäkin asioita lapsen kanssa yhdessä ja antamalla helppoja esimerkkejä erilaisista aktiviteeteistä, joita lapsen kanssa pystyy toteuttamaan myös kotona. Kaikkein ei aina tarvita hienoja ja kalliita askarteluvälineitä, vaan paljon voi saada aikaiseksi esimerkiksi pelkästä pahvitötteröstä, paperista ja kivistä.

Osa vanhemmista innostui itse kokeilemaan askartelua erilaisilla materiaaleilla. Valitettavasti tämä johti välillä siihen, että askarteluista tuli vanhempilähtöisiä. Esimerkiksi pohjatyö oli täysin vanhemman tekemää ja lapselle jäi vain pintapuolista koristelua. Vanhempilähtöisyys näkyi myös siinä, että vanhempi odotti lapsen toimivan tiettyjen raamien ja kauneushanteiden mukaan estämällä esimerkiksi paperin rypistymisen tai liian liiman käytön. Vanhemmat näyttivät itse esimerkkiä, miten työtä niin sanotusti kuuluisi tehdä, eivätkä kuitenkaan antaneet lapsille mahdollisuutta kokeilla itse. Lapset ovat luonnostaan kekseliäitä ja tekevät asiat eri tavalla kuin aikuiset. Kuitenkin pienestä pitäen meidät opetetaan ajattelemaan ja tekemään asiat tietyn kaavan eli yleisten normien mukaan. Asioiden hoitamiseen ajatellaan olevan tietyt hyväksytyt tavat toimia ja eri tavoin toimijoita katsotaan vieroksuen (Solatie 2009, 21). Lasten vapaa luovuus näkyi materiaalien monipuolisena käyttönä, esimerkiksi kokeiltiin, miltä maali tuntuu ja näyttää käsissä. Vanhemmat taas ajattelivat, että lähtökohtaisesti maaleilla tehdään ainoastaan esittäviä kuvia.

Sen sijaan, että aikuinen ohjeistaisi lasta toimimaan niin sanotusti oikealla tavalla, tulisi aikuisen kysyä lapsen näkemyksiä. Lapsella on eri perspektiivi asioihin ja jos lapsi ei ymmärrä heti, pitäisi aikuisen sallia hetken miettimisaika. Esimerkkinä aikuisten jämähäneestä ajatusmaailmasta ovat vaikkapa autoleikit. Autoillakin voi leikkiä monella eri tapaa, kuten laittaa autot

nukkumaan ja asumaan kaupungissa. Aikuinen ajattelee perinteisesti, että autoilla kuuluu vain ajella ja leikkiä rallileikkejä.

Yhdessä kokeilemalla opitut uudet asiat ovat hauskaa tekemistä ja kehittävät lapsen itsetuntoa. Vanhemman ei tarvitse antaa valmiita ratkaisuja, vaan oppia voi myös tutkimalla asiaa yhdessä ja eri näkökulmista. (Vehkalahti 2007, 86.) Vanhempi voi siis ohjata lasta tiettyyn suuntaan, jos se on tarpeen, mutta jättää lapselle oivaltamisen mahdollisuus.

Joidenkin vanhempien kohdalla askartelu muuttui välillä lapsen johdatteluksi tietynlaisiin valintoihin ja tietyn lopputuloksen saamiseksi. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, kun eräs vanhempi johdatteli lasta toteamalla tämän varmaankin haluavan tähden koristeeksi, vaikka valintamahdollisuuksina olisi ollut myös muita kuvioita. Yhdellä kerralla eräs vanhempi askarteli lapsen puolesta lähes koko askartelun. Sen sijaan, että vanhempi olisi yhdessä lapsen kanssa yrittänyt leikata kuvioita kädestä pitäen, hän leikkasi kuvion itse ja antoi lapselle koristeltavaksi. Lapsen itsetunto ja hallinnantunne vahvistuvat sitä enemmän, mitä useammin lapsi kokee oman ratkaisunsa johtaneen hyvään lopputulokseen ja onnistumiseen (Keltikangas-Järvinen 1994, 148). Pyrimme ohjaajina kannustamaan vanhempia tekemään yhdessä lasten kanssa ja näyttämään myös vanhemmille esimerkkiä, jos ohjasimme lasta vaikkapa leikkaamisessa. Annoimme sakset lapselle käteen ja leikkasimme yhdessä kädestä pitäen lapsen kanssa kuvan irti. Se, että leikkaus ei tapahdu aivan ääriviivoja pitkin, ei haittaa. Tärkeintä on, että lapsi saa harjoitella leikkaamista ja kehittää taitojaan ja kokeilla uusia asioita. Eräs vanhempi taas kannusti lapsiaan keksimään materiaaleista erilaisia asioita, esimerkiksi hiuksia. Hän korosti lapsille, että malleja ei aina tarvitse noudattaa, vaan myös itse voi keksiä uutta.

Oli myös vanhempia, jotka antoivat lapsen liimata itse. Yksi vanhemmista totesi, että täytyyhän lapsen oma kädenjälki näkyä. Osa vanhemmista askarteli lapsen ehdoilla, osa enemmänkin omasta mielenkiinnostaan ja omista mieltymyksistään. Yksi vanhemmista oli huolissaan siitä, että 2-vuotias lapsi on vielä liian pieni askartelemaan. Keskustelimme äidin kanssa ja kannustimme

kuitenkin kokeilemaan erilaisia asioita lapsen kanssa ja kerroimme että 2-vuotiaan lapsen kanssa askarrellessa tärkeintä on kuitenkin lapsen ja vanhemman yhdessäolo sekä tekemisen ilo.

Tekemisen ilosta kertoi se, kun toinen noin 2-vuotias lapsi istui muovailemassa. Hän kokeili kaulinta ja kokeili, miltä taikina tuntuu ja katseli, miltä se näyttää. Hän katseli ja kokeili erilaisia muotteja ja vaivasi taikinaa iloisesti. Kun hänen vanhempansa tuli mukaan muovailemaan, vanhempi ohjasi lasta kaulimalla taikinasta levyn ja laittoi lapsen painamaan muoteilla kuvia. Muovailu muuttui hetkessä lapsen ehdoista vanhemman ehdoilla tekemiseksi. Vanhempi unohti antaa tilaa lapsen omalle luovuudelle, joka olisi aiemmin esitetyn teorian valossa tärkeää.

Osa vanhemmista yritti estää tilanteita, joissa lapsen taidot eivät riitä siihen, mitä lapsi tahtoi tehdä. Epäonnistumista ja lapsen hermostumista yritettiin näin välttää. Pohdimme, onko oikein ennaltaehkäistä lapsen hermostumista ja samalla viedä häneltä onnistumisen ja epäonnistumisen kokemukset. Lapsella on oikeus epäonnistua ja onnistua sekä saada erilaisia kokemuksia. Vain niin hänen itsetuntonsa kehittyy ja vahvistuu.

Variaatioita tavanomaiseen maalaamiseen ja askarteluun saa helposti maalaus pohjaa muokkaamalla. Pohjaa voi esimerkiksi kostuttaa vedellä etukäteen tai käyttää erityisen liukas- tai karheapintaista materiaalia. Erilaiset kankaat luovat myös vaihtelua. (Mettovaara 2011 b, 40.) Halusimme käyttää mahdollisimman erilaisia työskentelypohjia normaalin paperin lisäksi, joten ideoimme esimerkiksi ikkunaan tehtävän akvaarion, johon lapset saivat maalata vettä ja askarella kaloja ja kasveja. Valitettavasti emme saaneet päästää lapsia ikkunan maalaamiseen.

Pohdimme, että vanhempien jatkuva puuttuminen lapsen askarteluun tai maalaukseen saattoi johtua välillisesti meistä. Jotkin vanhemmat saattoivat kokea paineita lapsen kanssa olemiseen ja tämän neuvomiseen meidän läsnäolomme takia. Vanhemmilla saattoi olla ajatus, että koska olemme sosiaalialan opiskelijoita, niin me osaamme kaikki tarvittavat taidot ja

arvostelemme vanhempien ja lapsen toimintaa. Ehkä sen takia lapsen ei aina annettu vain kokeilla ja niin sanotusti sotkea, vaan vanhempi saattoi ohjata lapsen piirtämään vaikkapa kukkia ja eläimiä. Mietimme, saattoiko tämä joidenkin kohdalla johtua siitä, että vanhemmilla oli sellainen käsitys, että odotamme lapsien tekevän hienoja ja esittäviä töitä. Vanhemmat toisaalta valmentavat lasta piirtämään esittäviä teoksia ehkä senkin takia, että heidän taitonsa kehittyisivät esimerkiksi moniulotteisten ja todennukaisten esineiden hahmottamisessa.

Voi myös olla niin, että vanhemmilla vain oli liian korkeita odotuksia lapsestaan. Vehkalahden (2007, 41) mukaan lapsen kykyihin pitää uskoa ja lapselta voi odottaa paljon, kunhan ei vaadi liikoja. Mudrak kirjoittaa tutkimuksessaan, että vanhemmat saattavat liittää lahjakkuuden synnynnäisiin ja pysyviin luonteenpiirteisiin. Lasta tukevat kasvatusmenetelmät yhdistetään toisinaan liiallisiin odotuksiin ja lasta painostetaan tähtäämään huippusuorituksiin, millä on tutkittu olevan haitallinen vaikutus lapsen motivaatioon ja saavutuksiin. (Mudrak 2011, 213.) Jos lasta aliarvioi ja tarjoaa tälle valmiita ratkaisuja, saa se lapsen ajattelemaan, ettei häntä arvosteta ja hänen kykyihinsä luoteta. Pyrimme esimerkiksi ohjatessamme tuokioita auttamaan lapsia ja vanhempia johdattelemalla heitä itse löytämään ratkaisuja. Emme tarjonneet valmiita ja ”oikeita” vastauksia, vaan kaikilla osallistujilla oli mahdollisuus etsiä, tutkia ja kokeilla itse mikä toimii ja mikä ei.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Pitäessämme askartelukertoja avoimessa päiväkodissa keskustelimme niiden hyödyistä myös henkilökunnan kanssa. Kuten olemme todenneet, asiakkaat nauttivat yhdessäolosta ja tekemisestä paljon ja he saivat myös vinkkejä, mitä kaikkea lapsen kanssa pystyy tekemään pienellä vaivalla. Avoimen päiväkodin henkilökunta huomasi myös nämä hyödyt ja he päättivät itse jatkaa avointa askarteluryhmätoimintaa tulevalla toimintakaudellaan. Toimintamme todettiin siis hyödylliseksi ja kannattavaksi. Vanhemmat olivat avoimen päiväkodin henkilökunnan mukaan ottaneet ilolla vastaan järjestettyä toimintaa, jota pystyy soveltamaan kotonakin. Moni vanhempi sanoi, että odottaa saavansa askarteluiden pohjalta tehtävän opasvihkosen itselleen. Olemme opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden avulla pystyneet kehittämään työyhteisöä ja sen palvelutarjontaa, sekä tulevaisuudessa tarjoamaan myös hyödyllisen tuotteen lasten kanssa toimiville opasvihkon muodossa.

6.1 Askartelukertojen hyödyt palautteiden perusteella

Keskusteluissa vanhemmilta tuli paljon kiitosta avoimesta päiväkodista, sillä se oli heille paikka jossa hengähtää. Lapset leikkivät rauhassa, ehkä uusien virikkeiden ansiosta. Avoimessa päiväkodissa käyvät perheet ovat usein sellaisia, joihin on äskettäin syntynyt lapsi. Toinen vanhemmista on yleensä kotona yhden tai useamman lapsen kanssa ja avoimessa päiväkodissa käydään monesta syystä. Keskustelut vanhempien kanssa osoittivat, että useimmiten se on hengähdyshetki vanhemmalle, muiden ihmisten tapaamispaikka, paikka saada vertaistukea sekä palvelu, josta voi saada varhaiskasvatuksen ammattilaisten keskusteluapua ja opastusta. Yhdessäolon merkitys korostuu avoimessa päiväkodissa, sillä vanhemmat ovat siellä vastuussa lapsistaan. Kokemuksia vaihdetaan muiden perheiden kanssa ja osa solmii ystävyys-suhteitakin. Henkilökunta pyrkii tukemaan vanhempia ja heidän vanhemmuuttaan sekä ylläpitämään yhteisöllisyyttä.

Pohdimme vanhempien vaihtelevaa innokkuutta osallistua tuokioihimme yhdessä lasten kanssa. Vaikka saimme mielestämme sopivasti osallistujia, olisimme kuitenkin pystyneet vastaanottamaan enemmänkin askartelijoita. Lähes kaikki paikalla olleet osallistuivat askarteluihimme, mutta toisinaan avoimessa päiväkodissa oli melko hiljaista. Osa vanhemmista ohjasi lapsen askartelemaan kanssamme ja meni itse juttelemaan toiseen tilaan muiden vanhempien tai työntekijöiden kanssa. Tämä on yksi tutkimustulos, sillä osa vanhemmista sai heille parasta mahdollista tukea toiminnastamme sitä kautta, että he saivat hetken aikaa keskustella vain toisten aikuisten ja työntekijöiden kanssa. Vanhemmat pystyivät esimerkiksi keskustelemaan työntekijöiden kanssa sellaisista asioista, joita lapsen ei ole tarkoituksenmukaista kuulla. Myös muilta vanhemmilta saatu vertaistuki voi olla avoimempaa, jos vanhemman ei tarvitse miettiä, että lapsi kuulee kaiken.

Vahvan itsetunnon saamiseksi lapsen ei tarvitse saavuttaa huikeita asioita, vaan se syntyy pienistä päivittäisistä asioista, joista lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja näkee, että hän pärjää elämässään (Solatie 2009, 100). Keskustellessamme vanhempien kanssa, heiltä nousi ajatuksia omasta riittämättömyydestä ja pelkoja etteivät he osaisi järjestää lapselle riittävää askartelua. Vanhemmilla oli usein sellainen käsitys, että vain päiväkotien ammattilaiset osaavat järjestää sellaista toimintaa, mikä kehittää lapsen taitoja tarpeeksi. Näitä käsityksiä saimme hälvennettyä askartelukertojen avulla. Kirjallisten palautteiden perusteella vanhemmat olivat sitä mieltä, että askartelut olisivat mahdollisia toteuttaa myös kotiympäristössä ja eri materiaaleilla. Yksi vastaajista korosti, että askartelu onnistuu hyvin kotona, jos vanhempi on aktiivinen järjestämään tilanteen.

Saavutimme tavoitteemme materiaalien moniulotteisuuden esille tuomisesta. Tuokioissa kokeiltiin muun muassa, miltä höyhen tuntuu lapsen kasvoilla ja käsillä ja miltä erilaiset materiaalit tuntuvat iholla. Høyhen kutittelee tunneasteja ja värit ja materiaalien tuoksut taas näkö- ja hajuaisteja. Yksinkertaiset materiaalit antoivat juuri tämänikäisille lapsille riittävästi mahdollisuuksia ja valinnanvaraa.

Askartelun vaativuustaso oli huomioitu niin, että eri-ikäiset lapset pystyvät tekemään saman askartelun oman ikätasonsa ja taitojensa mukaisesti. Askartelut voitiin siis toteuttaa helppoina tai vähän haasteellisempina lapsen taidot ja ikä huomioiden. Kun lapsella on sopivan vaativaa tekemistä, mahdollistuu taitojen ja itsetunnon kehitys. Palautteista nousi esille, että askartelut soveltuivat niin 0- kuin 6-vuotiaalle lapselle. Palautteissa korostettiin myös sitä, että askartelut eivät olleet liian vaativia vaan hauskoja. Havaitsimme, että tavoitteemme tarjota kaiken ikäisille lapsille sopivia askarteluja saavutettiin hyvin. Esimerkiksi vauvakin kykenee toimimaan eri materiaalien ja toimintojen parissa vaikkapa tunnustelemalla eri pintoja ja aineita sekä tuottamalla oman kehon avulla painatuksia ja muita jälkiä.

Pohdimme, voisiko askartelu helpottaa vanhemman ja lapsen kommunikointia esimerkiksi silloin, kun lapsella on havaittavissa kehitysviivästymää. Lapsen mielenkiinnon kohteita löytämällä vanhempi voi yrittää lähestyä lastaan ja pyrkiä kontaktiin tämän kanssa. He voivat rakentaa ja ylläpitää vanhempi-lapsisuhdettaan juuri yhteisen konkreettisen tekemisen kautta. Ylivilkas lapsi taas voi saada mahdollisuuden rauhoittua askartelunsa ajaksi. Askartelu, saksilla leikkaaminen tai muu käsillä tekeminen voi olla vilkastakin lasta kiinnostavaa puuhaa, joten hän jaksaa keskittyä tekemäänsä asiaan ja rauhoittua paikoilleen. Mielenkiintoiseen asiaan keskittyminen voi tuoda lapselle turvaa, ja se voi estää hänen ajatuksiaan harhailemasta jatkuvasti. Askarteluihimme osallistui eräs vilkkaampi lapsi, mutta hänen vanhempaansa emme valitettavasti saaneet houkuteltua mukaan askarteluihin. Meidän toiminnassamme lapsi jäi siis ohjaajien vastuulle ja vaati täyden huomion yhdeltä aikuiselta. Huomasimme kuitenkin, että lapsi malttoi tehdä askarteluja suhteellisen rauhassa vaikka oli todella innokkaasti ottamassa kaikenlaisia materiaaleja itselleen. Lapsi vaati erityisen paljon huomiota, sillä meidän piti varmistaa materiaalien riittävyys kaikille sekä turvallisuus esimerkiksi saksien käytössä. Toisaalta vanhempi on saattanut huomata, että lapsi kykenee toimimaan keskittyneemmin, kun tilannetta ohjaa joku muu kuin vanhempi itse. Lapsi voi kuunnella paremmin vierasta ohjaajaa.

Tulimme siihen tulokseen, että vanhempien motivointi on haastavaa, jos vanhemmalla itsellään ei ole kiinnostusta toimintaan. On tärkeää korostaa, että taiteellinen lopputulos ei ole tärkeää, vaan se, että lapsen kanssa tehdään yhdessä ja toiminnasta saa iloa ja positiivisia kokemuksia. On kuitenkin muistettava, että lapsen itsetunto vahvistuu ja kehittyy, kun hänellä on turvallisia ihmissuhteita ympärillään ja häntä kannustetaan toiminnassaan. Askartelu on vain yksi tapa ylläpitää lapsen luovuutta ja vahvistaa hänen itsetuntoaan.

Vanhempi ei aina jaksa touhuta lapsen kanssa yhdessä, vaikka tarjolla olisikin ohjattua toimintaa molemmille. Avoin päiväkotitarjoaa lapselle leikkiseuraa ja erilaisia virikkeitä ja vanhempi saa toiminnasta vertaistukea ja keskusteluseuraa. Joskus vanhemmasta voi kuitenkin olla mukavaa, jos joku toinen järjestää lapselle toimintaa. Vanhempi saa hetken omaa aikaa ja seuraa toisista vanhemmista, kun joku muu puuhailee lapsen kanssa. Tällainen toiminta voi parhaimmillaan myös tukea vanhempaa ja lisätä tämän voimavaroja. Askartelukerrat antoivat mahdollisuuden vanhemman ja lapsen yhdessä tekemiseen ja tekemisen ilon löytämiseen. Vanhemmat nauttivat lapsistaan ja lastensa taidoista ja niiden kehittymisestä yhteisen toiminnan kautta. Vanhemmat saivat toisiltaan vertaistukea myös askartelujen lomassa – moni vaihtoi kuulumisia muiden vanhempien ja lasten kanssa samalla kun he askartelivat yhdessä lapsensa kanssa. Isommat lapset askartelivat itsenäisesti, joten osa vanhemmista sai hetken omaa aikaa ja mahdollisuuden esimerkiksi keskustella rauhassa toisten aikuisten kanssa. Yksinkertaiset ja helpot ohjeet ja monet vaihtoehdot askarteluista antoivat vanhemmille rohkeutta jatkaa askartelua myös kotona. Kotoa löytyvät materiaalit madaltavat kynnystä askartelun aloittamiseen entisestään.

Kuten aiemmin olemme todenneet, taidelähtöisillä menetelmillä on vaikutusta lapsen itsetunnon kehittymiseen ainakin teorian tasolla. Meillä ei kuitenkaan ollut resursseja toteuttaa asiakasperheiden jälkiseurantaa, jotta olisimme voineet tieteellisemmin tutkia askarteluiden hyötyjä esimerkiksi lapsen itsetunnon ja persoonan kehittämisessä. Negatiiviset asenteet ja lapsen painostaminen heikentävät lapsen itsetuntoa ja -arvostusta, kun taas positiivisella tekemisellä ja asenteella lapsen itsetunto voi kehittyä ja vahvistua.

Emme lyhyiden askartelukertojen perusteella voi todeta negatiivisia vaikutuksia lapsen itsetuntoon ja -arvostukseen, mutta huomasimme miten lapsi lopetti omatoimisen työskentelyn ja luomisen, jos vanhempi otti liian dominoivan osan askarteluista eikä huomionut lapsen omaa tekemistä ja haluja. Toisaalta näimme myös lasten itseluottamuksen lisääntymistä onnistumiskokemusten jälkeen. Lapset uskalsivat rohkeammin esitellä tekemisiään meille ja vanhemmilleen, jos heitä kehoitettiin ja kannustettiin. Askartelu yhdessä lapsen kanssa voi parhaimmillaan vahvistaa lapsen ja vanhemman kiintymyssuhdetta. Hienomotoriikka, kuten saksilla leikkaaminen ja kynän käyttäminen, sekä sosiaaliset taidot kehittyvät yhdessä tekemisen ja iloittamisen ohella, kuten vanhempien palautteistakin tuli ilmi.

6.2 Palautteet ja luotettavuus

Kun havaintoja tehdään luonnollisessa toimintaympäristössä, luotettavuutta lisäävänä tekijänä on havaintojen tapahtuminen siinä asiayhteydessä ja kontekstissa, jossa tutkittava asia luonnollisestikin tapahtuu (Vilkkä 2006, 37). Havaintojen luotettavuutta lisäsi se, että järjestämämme toiminta toteutettiin perheille tutussa paikassa. Osallistujien toiminnan havainnoiminen oli vaivatonta, sillä he toimivat heille luonnollisessa toimintaympäristössä.

Palautteiden keräämistä mietimme aluksi toteutettavan eri tavalla, mihin lopulta päädyimme. Ajatuksena oli alun perin käyttää jokaisen askartelukerran jälkeen nallekortteja lasten palautteenkeruuseen. Olsimme valinneet muutaman vaihtoehdon valittavaksi kuvastaen erilaisia tunteita, kuten iloa, tylsyyttä tai surua. Totesimme korttien käytön kuitenkin turhaksi, sillä nallekortit eivät sovellu aivan pienimmille lapsille ja isommilta lapsilta pystyimme kysymään jo sanallista palautetta. Näin ollen lapsilta saatu palaute oli suullista ja eleisiin perustuvaa. Myös vanhemmat sanoittivat toisinaan lapsiaan toteamalla esimerkiksi, että lapsikin selkeästi nauttii yhdessä tekemisestä ja askarteluista.

Vanhemmilta saaduista kirjallisista palautteista esiin nousseita teemoja olivat lasten näkökulma ja into askarteluun. Vanhemmista oli positiivista, että lapsilla

oli aikaa tehdä rauhassa asioita ja että he saivat tutustua erilaisiin väreihin. Negatiivista palautetta ei saatu lainkaan. Vanhemmat eivät nostaneet esille mitään ongelmakohtia, vaan he joko jättivät vastauskohdan tyhjäksi tai vastasivat, etteivät keksi mitään huonoa sanottavaa. Materiaalit koettiin yleisesti ottaen hyviksi, mutta yhdessä palautteessa todettiin höyhenen olevan hankala liimattava pienelle lapselle. Askarteluissa kuitenkin sovellettiin erilaisia menetelmiä ja työtapoja, joten höyheniä oli myös mahdollista niitata.

Oman lapsen askartelun ohjaaminen tuntui vastaajien mielestä muun muassa ”hyvältä”, ”normaalilta”, ”kivalta yhteiseltä puuhalta” sekä ”hyvältä ja luontevalta, koska lapsen into tarttuu”. Kysymykseen oman lapsen ohjaamisesta ja sen herättämistä tunteista vastasivat kaikki palautteeseen vastaajista. Ohjattujen askartelukertojen hyötyä koskevaan kysymykseen vastasi viisi (71 %) vastaajaa. Kaksi vastaajaa (29 %) jätti kohdan kokonaan tyhjäksi. Hyötyä koettiin olevan muun muassa tuntoaistin kehitykselle. Askartelut koettiin mukaviksi hetkiksi, jolloin lapsi voi aktivoitua ja kehittyä sekä hänellä on mahdollisuus luoda mitä tahansa sekä tutustua väreihin ja maaleihin. Saimme vanhemmilta suullista palautetta siitä, että askartelutuokioon oli helppo tulla, kun tarvittavat materiaalit olivat valmiina.

Askartelusta itsessään koettiin olevan paljon hyötyä ja kysymykseen askartelun yleisistä hyödyistä vastasi jokainen vastaaja. Askartelu koettiin kivaksi yhteiseksi puuhaksi, jota on tärkeä tarjota. Äidit puhuivat keskenään, että on mukavaa, kun voi tehdä lapsen kanssa yhdessä jotakin. Kirjallisten palautteiden mukaan yhdessä askartelun koettiin kehittävän motoriikkaa ja rauhoittavan lasta sekä harjoittavan lapsen kädentaitoja ja mielikuvitusta. Palautteiden mukaan askartelu antaa lapselle mahdollisuuden tehdä itse ja oppia. Keskusteluista vanhempien kanssa nousi esille, että askartelun aloittamisen esteenä saattaa kotona olla loppusiivouksen tekeminen tai ideoiden puuttuminen.

Saimme positiivista ja kannustavaa palautetta askartelukertojen aikana tarjoamastamme ohjauksesta. Seitsemästä vastaajasta vain yksi vastasi ohjaamisen negatiivisia puolia koskevaan kysymykseen. Hän oli kokenut negatiivisena sen, että vanhempi ohjasi askartelua enemmän kuin ohjaajat.

Vastaus nostikin esille ajatuksen, olimmeko tarpeeksi selviä omassa esittelyssämme, sillä tarkoituksena oli, että vanhempi tekisi yhdessä lapsensa kanssa. Ensimmäisessä esittelylapussamme oli maininta, että lapsi voi osallistua toimintaan yksin tai vanhemman kanssa. Toimintamme painopiste kuitenkin muotoutui esittelyn jälkeen korostamaan vanhemman ja lapsen yhdessä tekemistä ja olemista. Näin ollen alkuperäinen askartelutoiminnan esittely oli harhaanjohtava vanhemmille, sillä opinnäytetyössämme korostamme vanhempi-lapsisuhdetta. Varsinaisesta ohjaamisesta emme saaneet muuta negatiivista palautetta, joten voimme olettaa, että ohjaukseen oltiin pääosin tyytyväisiä. Emme kuitenkaan voi tehdä johtopäätöstä, ettei ohjaamisessa olisi ollut mitään parannettavaa.

Vanhempien kohdalla pohdimme erityisesti kirjallisen palautteen keräämisen ajankohtaa. Emme pystyneet tarjoamaan kirjallista palautekyselyä jokaisen askartelukerran jälkeen, sillä olimme kiireisiä lasten ja vanhempien ohjaamisessa. Lisäksi osallistujat lähtivät toiminnasta usein suoraan kotiin, eikä vanhemmilla ollut aikaa jäädä täyttämään kyselyitä. Kysyimme näin ollen sanallista palautetta kertojen aikana ja niiden jälkeen, ja kirjasimme palautteet havaintopäiväkirjaamme. Saimme sitä kautta tuoretta palautetta, sillä pidemmän ajan kuluttua askartelukerrat olisivat jo osin unohtuneet. Jos palautetta olisi kerätty vanhemmilta askartelukertojen yhteydessä, ongelmana olisivat olleet tapaukset, joissa vanhempi ei ollut tuokioissa läsnä, vaan lapsi oli yksin askartelemassa. Huomasimme vanhempien kyselevän lapsen askarteluista jälkikäteen, joten kysymällä kirjallista palautetta vasta kun kaikki askartelutuokiot oli pidetty, saimme myös yksin askartelemassa olleiden lasten vanhempien näkemyksiä muun muassa askarteluiden hyödyistä. Päädyimme toteuttamaan kaikkia askartelukertoja koskevan yleisen palautteenkeruun niin, että vanhemmilla oli useamman viikon aikana mahdollisuus vastata palautekyselyyn (Liite 3). Osa vanhemmista täytti kyselyn kotona ja palautti avoimelle päiväkodille.

Vanhempien antaman palautteen kautta saimme myös lapsia koskevaa tietoa, sillä useassa kysymyksessä käsiteltiin tilanteita nimenomaan lapsen kannalta. Lasten näkökulmia ja kokemuksia saimme aina välittömästi askartelutuokioiden

aikana, mutta välillisesti niitä tuli myös vanhempien kirjallisissa palautteissa. Turja kirjoittaa, että alle kouluikäinen lapsi ei arvioi asioita vielä kovin monella tasolla. Hän arvioi asioita kokonaisvaltaisesti, eli joko pitää jostakin tai ei pidä tai haluaa jotakin tai ei halua. Lapsen arviointi on myös hyvin tilannesidonnaista; jonain päivänä hän pitää ulkoilusta tai askartelusta, seuraavana päivänä taas ei. Askartelun suosioon ja lapsen arviointiin siitä esimerkiksi vaikuttavat askartelun toteuttamistavat sekä lapsen omat odotukset tekemisestä. (Turja 2004, 20.)

Lapsen omia kokemuksia voidaan selvittää monella tavalla. Tiedonhankintatapa voi olla suora tai epäsuora. Suoria tiedonhankintatapoja ovat esimerkiksi lapsen haastattelu ja heidän keskusteluidensa seuraaminen. Epäsuoria tiedonhankintatapoja taas ovat muun muassa muiden ihmisten arviot lasten kokemuksista. Lapsen havainnointi sekä havainnointiin perustuvat arviot ja menetelmät, joissa lapsi muistelee itse kokemuksiaan, sijoittuvat suorien ja epäsuorien tiedonhankintatapojen välimaastoon. (Turja 2004, 11.) Lasten kohdalla käytimme sekä suoria että epäsuoria tiedonhankintatapoja. Lasten palaute oli pääosin elekieltä ja sanatonta palautetta. Tekemisen hauskuudesta kertoi se, että lapsi ei esimerkiksi olisi malttanut lopettaa askartelua lainkaan. Lasten palaute oli epäsuoraa – eräs lapsi ei malttanut lähteä syömään, vaan hän halusi aina aloittaa jonkun uuden askartelun. Hän olisi mielellään tullut askartelemaan uudestaankin joku toinen päivä. Eräs lapsi totesi askartelusta näin: ”Kivaa! Liimaaminen parasta, koska saa itse laittaa.” Totesimme tuokion onnistuneeksi erityisesti silloin, jos lapset sanovat haluavansa tulla uudelleenkin. Eräs alle 2-vuotias lapsi kiitti tuokiosta hymyilemällä ja lähettämällä lentosuukon ohjaajille.

Luotettavuus nousi melko suureksi kysymykseksi prosessin aikana. Havaintopäiväkirjamme toimivat menetelmänä hyvin, mutta olisimme voineet lisäksi vielä esimerkiksi videoida askartelutilanteet lasten ja vanhempien kanssa. Videointi ei kuitenkaan ollut aikataulujen ja resurssien kannalta mahdollista. Palautekyselyjen houkuttelevuuteen ja luotettavuuteen vaikutimme sillä, että kyselyyn sai vastata nimettömästi. Nimettömänä palautettavaan kyselyyn voi olla helpompi vastata kaunistelematta omia ajatuksia eli rehellisesti. Palautuslaatikko oli avoimessa päiväkodissa noin kuukauden ajan,

joten asiakkailla oli mahdollisuus palauttaa lomakkeet mihin aikaan tahansa avoimen päiväkodin aukioloaikana.

6.3 Ohjaajan osuus

Askartelutuokioiden toteutus ryhmässä vaatii mielestämme kahta ohjaajaa. Totesimme, että isompaa ryhmää ohjattaessa on hyödyksi, jos saatavilla on kaksi ohjaajaa. Jos yksikin lapsi tarvitsee jatkuvaa aikuisen tukea, se vie ohjaajien huomiota, ja toisen lapsen ohjaaminen tai lapsen kanssa keskustelu saattaa keskeytyä. Kun ohjaajia on kaksi, niin aikaa jää myös tilanteen havainnoimiseen ja ohjaamiseen sekä vanhempien ja lasten kanssa jutteluun. Lapsia ohjattaessa on tärkeää, että ohjaavilla aikuisilla on tuntemusta turvallisista materiaaleista ja taitoa luoda kiireetön ja mukava ilmapiiri (Setälä 2011 b, 10). Ohjaajalta vaaditaan hyvää keskittymiskykyä ja taitoa huomata uhkaavat tilanteet esimerkiksi terävien tai pienten esineiden kanssa.

Lapselle on tärkeää kokea tulevansa arvostetuksi, etenkin vanhempiensa silmissä. Siksi lapsi on usein valmis tinkimään omasta itsensä toteuttamisen tarpeestaan saadakseen vanhempiensa arvostusta. Lapsen tarvehierarkiassa arvostuksen saaminen vanhemmilta on tärkeämpää kuin itsensä toteuttaminen. (Kristeri 2002, 32.) Korostimme vanhemmille jo askartelutuokioiden esittelyssä ja heti tuokioiden alussa, että tärkeintä ei ole itse tuotos ja sen hienous tai esittävyys, vaan lapsen tutustuminen materiaaleihin, erilaisiin jälkiin mitä hän saa aikaiseksi ja lapsen ja vanhemman yhteinen oleminen kannustavassa ja oivaltavassa ilmapiirissä. Turvallinen aikuinen toimii esimerkkinä lapselle. Hän opettaa, että virheitä saa tehdä ja niistä voi ottaa opiksi. Virheiden tekeminen ei tarkoita aina epäonnistumista ja negatiivisia asioita, vaan tekeminen voi silti olla hauskaa yhdessä tekemistä, jossa kokeillaan, onnistuuko jokin asia vai ei. Tällainen voi olla esimerkiksi jokin askartelu – vanhempi ja lapsi kokeilevat yhdessä, toimiiko ehdotettu askartelu käytännössä vai ei. Yhdessä voidaan myös tutkia, kestääkö jokin materiaalipaperi vesivärejä tai liimaa. Joskus epäonnistumisista voidaan oppia enemmän kuin onnistuessa.

Jokaisella askartelukerralla esille nousivat vastuukysymykset lapsista. Kuten jo aiemmin kerroimme, vastuu lapsista avoimessa päiväkodissa on vanhemmilla. Työntekijät ovat paikalla tarjoamassa ammattitaitoaan vanhempien käytettäväksi, mutta avoimessa päiväkodissa voi olla ongelmana se, että vanhemmat eivät ota vastuuta lapsestaan vaan jättävät kasvatusvastuun henkilökunnalle. Askarteluissa tämä näkyi esimerkiksi siten, että vanhempi jätti lapsen ohjaajien vastuulle ja poistui itse tilanteesta. Vaikka korostimme joka kerta, että tarkoitus on, että vanhemmat tulevat tekemään yhdessä lapsen kanssa, niin silti osa vanhemmista oletti meidän ohjaavan lasta koko ajan ja vahtivan tämän tekemisiä. Hyvä esimerkki tästä oli, kun eräs vanhempi harmitteli palautteessa joutuneensa itse ohjaamaan lastaan enemmän kuin me ohjaajat. Totesimme, että ehkä avoimessa päiväkodissa ei ole yleisesti tehty vanhemmille tarpeeksi selväksi vastuukysymyksiä ja ohjaajien tarkoitusta päiväkodilla. Tosin olisimme myös itse voineet korostaa vielä vahvemmin, että askarteluhetkissä on kyse nimenomaan lapsen ja vanhemman yhteisestä tekemisestä ja olemisesta. Kaikille tämä tarkoitus ei ilmeisesti selvinnyt tai jos selvisikin, niin se jätettiin huomiotta. Ymmärsimme, että vanhemmille avoin päiväkotitoiminta on tavallaan levähdyspaikka hektisen kotiarjen keskellä, ja moni varmasti hyödynsi valmiin askartelukattauksen ja ohjaamisen mahdollisuuden omaksi tauokseen.

Pohdimme paljon lasten toimintaan puuttumista avoimessa päiväkodissa, jossa vastuu lapsesta on lapsen vanhemmilla. Avoimessa päiväkodissa ei ole niin tarkkoja sääntöjä kuin päiväkodissa, mutta turvallisen ilmapiirin on silti säilyttävä. Pohdimme, missä kohtaa on hyväksyttävää puuttua esimerkiksi häiriökäyttäytyvän lapsen toimintaan. Totesimme, että uhkaavassa tilanteessa tai tilanteessa, jossa on vaarana sattua joko lasta itseään tai muita ihmisiä, jokaisella paikalla olevalla aikuisella on oikeus rajoittaa lasta ja esimerkiksi kieltää tätä juoksemasta tai estää tätä satuttamasta toista ihmistä. Jos lapsi häiritsi käyttäytymisellään askartelutuokioita vanhemman siihen puuttumatta, niin totesimme aiheelliseksi huomauttaa asiasta heille.

6.4 Järjestelyt ja turvallisuus

Vanhemmat olivat innolla mukana lapsensa kanssa. Vanhemmilla oli päävastuu lapsistaan, mutta askartelutuokioiden järjestäjinä me olimme kuitenkin vastuussa tarvikkeiden ja ympäristön turvallisuudesta. Kuten Mettovaara (2011 a, 30) kirjoittaa, tulee ohjaajan tutustua käytettyihin materiaaleihin etukäteen ja tietää niiden mahdollisuudet ja rajoitteet niitä käyttävien lasten kannalta. Pidimme lapsille vaaralliset tarvikkeet, kuten nastat, ainoastaan vanhempien ulottuvilla. Lapsia ei myöskään jätetty yksin askartelemaan, vaan varmistimme, että jokaisella lapsella on jatkuvasti aikuinen lähellä katsomassa, ettei mitään vahinkoja pääse sattumaan.

Vanhempien turvallisuudentunnetta ja luottamusta toimintaan voidaan luoda jo ennen varsinaisia tapaamiskertoja. Mettovaaran (2011 a, 30) mukaan toiminnasta, materiaaleista ja käytännöistä tulee kertoa etukäteen vanhemmille. Valmistimmekin itsestämme esittelyilmoitukset avoimen päiväkodin ilmoitustaululle ja esittäydyimme kaikille vanhemmille jo viikkoa ennen tuokioiden alkamista. Teimme myös esittelyn ja aikataulutuksen (Liite 1 ja 2) askartelutuokioista, johon sisältyi tulevat toiminnot ja niihin tarvittavat varusteet. Näin asiakkaat saavat kuvan toiminnasta ja sen ohjaajista jo etukäteen ja voivat alkaa rakentaa luottamusta ohjaajia kohtaan.

Askartelutilanteissa lapsen kokemus turvallisuudesta näkyy siinä, uskaltaako hän lähteä itse kokeilemaan omia taitojaan ja kuinka kauas vanhemmasta hän uskaltaa liikkua. Hyvä kiintymyssuhde antaa lapselle mahdollisuuden tutkia askarteluun vaadittavia materiaaleja ja kokeilla omia taitojaan ja tarvittaessa hakea vanhemmalta tukea ja turvaa. Luottava vanhempi kannustaa lasta tekemään, tekee yhdessä lapsen kanssa ja antaa lapsen käyttää omaa mielikuvitustaan askarteluissaan.

Ristiriitaisen kiintymyssuhteen merkkejä ovat esimerkiksi se, että lapsi ei suostu lähtemään pois vanhemman sylistä, koska pelkää tämän lähtevän pois ja katoavan. Lapsi, joka on epävarma hoidon ja turvan saatavuudesta eikä täten voi lähteä omatoimisesti luomaan uusia ihmissuhteita, tutkia ympäristöään tai

oppia uusia asioita, tarvitsee jatkuvasti konkreettista tietoa siitä, että vanhempi on saatavilla koko ajan. (Punamäki 2005, 181.) Lapsi ei välttämättä uskalla kokeilla materiaaleja ja luoda itse mitään, vaan toiminta saattaa olla vanhempilähtöistä ja lapsen on varmistettava vanhemmalta, mitä askarteluvälineillä saa ja ei saa tehdä. Lapsi kyseenalaistaa oman kelpaavuutensa ja omat taitonsa, jos vanhempi ei luota lapsen taitoihin ja anna tämän yrittää itse. Lapsen on saatava mahdollisuus joko epäonnistua tai onnistua toiminnassaan. Esimerkiksi höyhenten liimaaminen paperille on vaikeaa, mutta lapsen on saatava itse yrittää ja harjoitella sitä. Jos vanhempi olettaa, ettei lapsi vielä osaa ja tekee askartelut lapsen puolesta, hän aliarvioi lapsen taidot eikä lapselle tule tunnetta siitä, että hänen taitonsa ja panoksensa ovat tärkeitä.

Materiaaleja ja käytettäviä aineita valittaessa täytyy aina muistaa niiden turvallisuus. Itse käytimme esimerkiksi muovailuun taikataikinaa, joka koostuu täysin turvallisista ainesosista, kuten jauhoista, vedestä, suolasta ja elintarvikkeistä. Tiesimme jo etukäteen, että kyseiseen tuokioon saattaa osallistua niin pieniä lapsia, että taikinan täytyy olla turvallista syötynäkin. Vaikka lapsia vahdittiinkin, niin aina aineiden suuhun joutumista tai ihokontaktia ei voi estää. Sen takia materiaalien tulee olla turvallisia. Esimerkiksi tehdasvalmisteiset maalit eivät saa joutua suuhun, eikä niitä tulisi käyttää ilman sisällön tarkistamista ja valmistajan suositukseen tutustumista (Mettovaara 2011 a, 32). Siksi käytimme askartelukäyttöön tarkoitettuja turvallisia maaleja.

Turvallisuuteen liittyy myös vahvasti hygieniatietoisuus ja me molemmat olemme suorittaneet hygieniapassikoulutuksen. Valmistimme esimerkiksi taikataikinan vain hetki ennen sen muovailua. Tuokioiden jälkeen huolehdimme käytössä olleiden materiaalien asianmukaisesta puhdistamisesta. Koska emme käyttäneet elintarvikkeita kuin yhdessä tuokiossa, ajattelimme ensiapukoulutus 1:n ja 2:n olevan riittäviä koulutuksia mahdollisten allergiakohtausten varalta.

Ryhmäkokoon ja työskentelytilaan tulee kiinnittää huomiota siinä määrin, ettei tilassa ole lasten turvallisuutta uhkaavia esineitä tai paikkoja (Mettovaara 2011 a, 34). Tilaan emme itse voineet vaikuttaa muuten kuin siistimällä ylimääräisiä

tarvikkeita pois lasten ulottuvilta. Ryhmäkokoon kiinnitimme kuitenkin tietoisesti huomiota heti alusta asti ja käytimmekin niin sanotusti liukuvaa työpajaa, johon sai tulla jos pöydässä oli tilaa, ja josta sai lähteä kun oli valmis. Pidimme lasten määrän tarpeeksi pienenä, jotta pystyimme olemaan kaikille tarvittaessa läsnä ja pitämään silmällä kaikkia tekemässä olijoita. Yhdeksi tärkeäksi tekijäksi nousi turvallinen ja rauhallinen toimintatila. Askartelupöydän ympärillä tapahtuvat riehumis- ja juoksuleikit häiritsevät askartelevien lasten keskittymistä, kaikkien turvallisuutta sekä itse ohjaamista. Tilan rajaamista vain askartelulle ei kuitenkaan voitu toteuttaa, sillä tila toimi samalla myös lasten leikkihuoneena.

6.5 Ongelmat ja puutteet tuokioissa

Vastaanotto avoimessa päiväkodissa oli positiivinen ja utelias vanhempien osalta, mutta lapsia sai rohkaista kontaktiin. Huomasimme, että lapset eivät hakeutuneet aikuisen seuraan yhtä aktiivisesti kuin tavallisessa päiväkodissa. Ehkä avoimessa päiväkodissa käyvät lapset ovat tottuneet, että oma vanhempi on heille ainoa niin sanotusti turvallinen ja oikea kontakti päiväkodissa. Vasta kun olimme jonkin aikaa istuskelleet lasten tasolla ja ihmetelleet heidän leikkejään, alkoivat he omatoimisesti hakeutua seuraamme ja ottaa mukaan leikkeihinsä. Askarteluihin he kuitenkin tulivat rohkeasti etenkin vanhemman kanssa.

Muutama vanhemmista käytti jatkuvasti matkapuhelinta ja jätti lapsen täysin huomiotta omiin puuhiinsa. Emme osanneet etukäteen varautua siihen, etteivät vanhemmat olisi täysin sitoutuneita osallistumaan lapsensa toimintaan, joten emme myöskään osanneet vaatia matkapuhelinten sulkemista työskentelyn ajaksi. Se olisi ollut hyödyllistä joidenkin vanhempien osallistamista ajatellen. Matkapuhelinten käyttö on myös turvallisuusriski, ja ne olisikin hyvä kieltää tuokioiden ajaksi (Mettovaara 2011 a, 30). Vanhempi on paremmin mukana lapsen puuhailuissa ja valppaana toimimaan esimerkiksi lapsen horjahtaessa tuolilta, jos ylimääräiset huomiota vievät laitteet ovat pois käytöstä.

Emme etukäteen selvittäneet osallistujien allergioita, sillä osallistujat määräytyivät vasta samana päivänä ja vastuu lapsista oli viime kädessä vanhemmilla. Kerroimme askarteluissa käytetyt elintarvikkeet vanhemmille ennen askarteluja, ja luotimme siihen, että vanhemmat kertovat itse lapsen allergioista, jos saatavilla oli allergisoivia aineita. Yhtäkään allergiatapausta tai yliherkkyyttä lapsilla ei ilmennyt. Pohdimme kuitenkin olisiko meidän pitänyt selvittää tarkemmin ajankohtaisia allergiasuosituksia, jotka ohjaajien on hyvä tietää (Mettovaara 2011 a, 34).

Sillä, kuinka taitava vanhempi on käsistään, ei ole suurtakaan merkitystä lapsen ja vanhemman suhteen kehittymisen ja vahvistumisen kannalta. Lapsen kanssa tekemisen ei tarvitse olla vaativaa ja monimutkaista, vaan yksinkertaiset ja helpot tekemiset yhdessä lapsen kanssa ovat merkityksellisiä. Jos tekemisessä välittyy vanhemman ilo lapsesta ja lapsen kanssa yhdessä tekemisestä, lapsi saa kuvan, että hänestä välitetään ja hänestä iloitaan. Tunne siitä, että on välitetty ja hyväksytty, kehittää lapsen omanarvontuntoa sekä itsetuntoa. Tekemisen lopputulos ei ole tärkeää, vaan se, että virheet ja onnistumiset voidaan kokea yhdessä lapsen kanssa.

Askartelutuokioissamme huomasimme useaan kertaan, että vanhempi puuttui lapsen tekemiseen ja alkoi itse näyttää esimerkkiä, miten hänen mielestään kuuluisi tehdä. Lapselle ei annettu tilaa oman luovuuden käyttöön ja taitojen kokeiluun, vaan vanhempi saattoi esimerkiksi maalaustilanteessa alkaa piirtää kukkia ja puita, ja näin samalla vaati lasta toistamaan omaa käytöstään ja maalaamaan esittäviä kuvia, sen sijaan että lapsella olisi ollut mahdollisuus luoda vapaasti, mitä itse halusi. Kristerin (2002, 32) mukaan tällaisella lasta rajoittavalla käytöksellä voi olla erittäin vakavia seurauksia usein toistuessaan. Lapsi ymmärtää keskeyttämisen niin, että hänen työnsä ei kelpaa vanhemmalle sellaisenaan. Lapsi saattaa piilotella omaa persoonaansa ja kykyjään siksi, että pelkää hylkäämisen tunnetta. Lapsen turvallisuuden tarve on äärimmäisen suuri, joten lapsi tekee kaikkensa, ettei tule hylätyksi. (Kristeri 2002, 32.) Kun lapselle ei anneta tilaa tehdä itse vaan keskeytetään aina hänen työskentelynsä ja näytetään se aikuisten oikea tapa tehdä, niin lapsi ei enää uskalla toteuttaa

itseään, koska pelkää olevansa huono vanhemman silmissä. Aikuinen saattaa tietämättään viestiä lapselle, ettei tämä kelpaa sellaisenaan.

Vaikka pyrimme huomioimaan ja mahdollistamaan lapsen esteettömän luovuuden, huomasimme vanhempien ohjaavan lastaan melko herkästi omien näkemystensä mukaisesti. Havainnoimme tilannetta, jossa lapsi ilmaisi halunsa tehdä askartelulle ”pahan suun”. Lapsen vanhempi kuitenkin vastasi, ettei paha suuta tehdä. Aikuinen voi nähdä pahan suun negatiivisena, mutta lapselle se vain kuvasti hänen omaa näkemystä työstään. Lapsen omassa maailmassa paha suu ei välttämättä liity surullisuuteen tai pahuuteen, vaan se saattaa olla vain lapsen näkemys ja tunne siitä, millainen on hänen mielestään juuri tällä kertaa hyvä työ.

Pohdimme lasten huomiohakuisuutta ja liitimme sen melko saumattomasti vanhempien tarjoamaan huomioon. Jos vanhempi jätti lapsen huomiotta, esimerkiksi käyttämällä älypuhelinta, lapsi usein touhusi tavallista äänekkäämmin, sotki paikkoja ja ryntäili edes takaisin. Lapsi voi yleensä huonosti, kun hän tuntee jäävänsä huomiotta, ei tule kuulluksi tai jos häneltä vaaditaan liian paljon (Kristeri 2002, 86).

Avoimessa päiväkodissa käytyjen keskustelujen perusteella kävi ilmi, että osa vanhemmista koki olevansa hieman hukassa vanhemmuutensa kanssa erityisesti lapsen rajojen asettamisessa. Taustalla paistoi pelko siitä, ettei lapsi rakasta enää vanhempaansa tai alkaa käyttäytyä todella huonosti, jos vanhempi asettaa liikaa tai liian tiukkoja rajoja. Lapsi ei ole voinut oppia hyväksyttävän käyttäytymisen normeja, jos vanhempi ei niitä ole hänelle selkeästi asettanut. Osa vanhemmista tarvitsi ohjausta rajojen asettamisessa ja niissä johdonmukaisesti pysymisessä. Vastuullinen aikuinen asettaa turvalliset ja rakastavat rajat (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 61). Pohdimme, täytyykö tarvikkeiden käyttöä rajata, vai onko resursseja riittävästi siihen, että lapsi saa vapaasti toteuttaa itseään. Esimerkiksi pehmoisia hahmopaloja liimatessa moni lapsi innostui käyttämään ison kasan paloja, mutta mistä tietää, milloin lapsi on luovuutensa lumoissa ja tarvitsee joka palaa ja asiaa ja milloin kyseessä on vain pelkkää hamstraamista ja palojen omimista itselle.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme oli sekä kiinnostava, antoisa ja opettavainen että haastava, työläs, turhauttava ja raskas. Opinnäytetyön tekeminen oli yllättävän monitahoista, sillä niin monia eri asioita piti huomioida eri näkökulmista. Kiinnostava aihe motivoi etsimään ratkaisuja kohtaamillemme haasteille, mutta usein ongelmana oli pitää mielessä työn fokus. Jouduimme tarkentamaan tavoitteitamme vielä melko myöhäisessä vaiheessa, sillä olimme asettaneet liikaa tavoitteita yhteen opinnäytetyöhön. Meille oli haasteellista erotella tarkat tavoitteet, sillä opinnäytetyön kohderyhmäkin vaihtui ensin lapsista vanhempiin ja lopuksi molempiin vanhempi-lapsisuhteen muodossa. Aioimme ensin toteuttaa askarteluita vain lapsia ajatellen, mutta hyvin pian esille tuli tarve vanhempien ja vanhemmuuden tukemiseen. Työskentelyprosessin aikana huomasimme, että toteuttamamme toiminta oli hyödyttänyt sekä lapsia että vanhempia. Opimme tukemaan ja kohtaamaan vanhempia ja lapsia sekä tarjoamaan heille erilaisia tapoja luovuuden ilmaisemiseen ja vanhempi-lapsisuhteen ylläpitoon. Yhteistyö avoimen päiväkodin kanssa sujui hyvin ja saimme hyvät puitteet toteuttaa toimintaa omien näkemystemme mukaisesti.

Odotuksemme opinnäytetyöprosessia kohtaan olivat sekavat, sillä opinnäytetyön tekeminen oli molemmille vierasta ja uutta. Emme tienneet tarkalleen mitä opinnäytetyöltä vaaditaan, mitä siihen kuuluu ja voi sisällyttää ja mikä olisi viisain tapa lähteä etenemään kirjoitusprosessissa. Odotimme opinnäytetyön kirjoitus- ja palautusprosessin olevan hieman yksinkertaisempi ja helpompi toteuttaa. Olimme kuvitelleet opinnäytetyön sisällölliset vaatimukset paljon laajemmiksi kuin ne lopulta osoittautuivat olevan. Oletimme, että kaikista aiheista on kirjoitettava perusteellisesti ja kaikki seikat huomioiden. Tästä syystä asetimme opinnäytetyöllemme liian monia tavoitteita. Ennen varsinaista kirjoitusprosessia keräsimme monipuolisesti teoriaa, jota myöhemmin tiivistimme. Pohdimme, painottuuko työemme liian paljon teoriaan. Toisaalta koimme teoriaosuuden olevan aiheeseen liittyvää ja oleellista myös palautteiden analysoinnin kannalta. Mielestämme saimme

opinnäytetyöprosessin aikana tiivistettyä tavoitteemme ja karsittua ylimääräistä teoriaa.

Odotimme, että vanhemmat olisivat vastanneet palautekyselyihin aktiivisemmin ja monipuolisemmin. Vaikka saimme työtämme varten riittävästi palautteita, odotuksemme palautteiden laatua kohtaan olivat kenties epärealistiset. Opiskeluaikanaamme olemme tottuneet perustelemaan näkökantamme eri näkökulmista, joten ajattelimme myös vanhempien käyttävän samanlaista ammatillista perusteluotetta. Jälkeenpäin ajateltuna odotuksemme olivat vääränlaiset kohderyhmäämme ajatellen. Luotimme siihen, että palautteista nousisi esille niin sanotusti valmiita vastauksia, joiden ympärille olisimme pystyneet rakentamaan opinnäytetyön painopisteen. Palautteista nousi esiin tärkeitä teemoja, mutta ei syvällisempää pohdintaa niistä. Sen sijaan, että olisimme voineet rakentaa opinnäytetyön empiirisen osuuden palautteiden pohjalta, jouduimme itse löytämään lapsiperheille oleellisia aiheita ilman omakohtaista kokemusta asiasta. Koska emme saaneet palautteissa syvällisempää pohdintaa, jouduimme lähinnä teorian pohjalta olettamaan, mitkä ovat vanhempi-lapsisuhteen tukemisessa mahdollisesti tärkeimpiä näkökulmia. Emme siis saaneet palautteista niin tukevaa pohjaa työllemme kuin olimme toivoneet. Toisaalta vanhempien aikaa vei lapsista huolehtiminen, joten palautekyselyihin ei välttämättä voinut keskittyä täysin.

Saamiemme palautteiden, teorian ja omien pohdintojemme perusteella olemme tehneet johtopäätöksiä, jotka on esitelty aiemmin. Varsinaisia tutkimustuloksia emme ole saaneet, sillä emme ole tehneet tutkimusta vaan toiminnallisen opinnäytetyön. Voidaan kuitenkin todeta, että askarteluista on todella hyötyä lapsen ja vanhemman tukemisessa, mutta lisäksi se on myös toimiva menetelmä avoimelle päiväkodille. Toteuttamaamme toimintaa aiotaan jatkaa ja asiakkailta saatu palaute oli pääosin positiivista. Olemme toteuttaneet ja havainnoineet toimintaa sekä analysoineet saamiemme palautteita. Pyrimme perustelemaan valintojamme teorian kautta ja samalla olemme esittäneet esimerkkejä, joissa teoria kohtaa askartelukerroilla havainnoimiamme asioita. Erityisen hyvin löysimme yhteneväisyyksiä taidelähtöisten menetelmien hyödyistä lapsen kehityksessä. Löytämiemme tulosten arviointia vaikeutti se,

ettei aiheesta ole tehty aiempia tutkimuksia käyttämässämme toimintaympäristössä. Tutkimuksia on toki askarteluiden ja ryhmätoimintojen hyödyistä, mutta erityisesti jäimme kaipaamaan tutkimuksia avoimesta päiväkodista ja sen sisällä vanhempia tukevasta toiminnasta. Kun lisätään vielä vanhempi-lapsisuhteen tukeminen taidelähtöisten menetelmien avulla avoimessa päiväkodissa, niin tutkimuksia ei ole tehty yhtäkään. Tutkimukset painottuivat koulumaailmaan ja pelkästään lapsia tukeviksi. Vanhemmuuden tukemisesta emme löytäneet paljoa tutkimusmateriaalia, varsinkaan avoimen varhaiskasvatuksen piiristä.

Opinnäytetyön edistymistä hidasti hieman usean henkilön aikataulujen yhteensovittaminen. Saimme oman yhteistyökumppanimme selville melko myöhäisessä vaiheessa ja työn tutkimuskysymys muotoutui jatkuvasti uudelleen prosessin aikana. Opinnäytetyön rahoitus tapahtui omakustanteisesti. Työn vaatimat menot koostuivat matkakuluista avoimelle päiväkodille sekä tarvittavan lähdemateriaalin toimitus- ja varausmaksuista. Kuluja aiheutui myös opinnäytetyön tulostamisesta ja sitomisesta. Opimme opinnäytetyöprosessin aikana suunnittelun ja aikataulutuksen tärkeyden. Teoriaa olisi hyvä kerätä tasaisesti koko prosessin alun ajan, jotta kuormitus jakaantuisi tasaisesti. Hankimme itse suuren osan teoriasta kerralla, joten sen läpikäymisestä tuli todella raskas prosessi. Koimme hyödylliseksi muiden palautteet työstä, sillä sitä kautta saimme uusia näkökulmia ja havaitsimme ongelmakohdat paremmin. Työskentely opetti pitkäjänteisyyttä ja monen asian hallinnointia yhtä aikaa. Opimme sopeutumaan siihen, että työn aihe ja rajaukset saattavat muuttua useaan kertaan prosessin aikana.

Opinnäytetyön kirjoittamiseen vaikutti oleellisesti lähdekriittisen ja objektiivisen näkökulman löytäminen ja ylläpitäminen. Opinnäytetyöstä olisi helposti tullut vanhempia syylistävä ja liian yksipuolinen. Onnistuimme mielestämme kuitenkin kertomaan hyödyistä ja tuloksista objektiivisesti. Tosin on haastavaa arvioida omia ja muiden toimintatapoja neutraalisti ja korrektisti sekoittamatta omia tunteita mukaan. Työskentely erilaisissa ympäristöissä erilaisten teemojen ympärillä herättää sekä positiivisia että negatiivisia tunteita, joita ei voi aina kirjoittaa julkiseen tekstiin. Tähän on auttanut oppimispäiväkirjojen ja

havaintopäiväkirjan pitäminen. Jouduimme pohtimaan, kuinka kirjoittaa askartelukerroista ja niiden arvioinnista mahdollisimman neutraalisti ja niin, että osallistujien tunnistamattomuus säilyy. Kyseisen avoimen päiväkodin asiakaskunta oli melko pieni, joten myös osallistujamäärä askartelukerroille jäi suhteellisen vähäiseksi. Osallistujien vähyydestä johtuen sukupuoli- tai ikäjakaumasta kirjoittaminen olisi luonut tunnistettavuutta joidenkin asiakkaiden kohdalla. Lisäksi lapsen käyttäytyminen päiväkodilla voi olla jollekin lapselle niin ominaista, että hänet olisi mahdollista tunnistaa kuvailun perusteella. Jouduimme muovaamaan tekstiämme ja jättämään pois oleellisiakin huomioita sen vuoksi, että osallistujan henkilöllisyys olisi tullut ilmi.

Tiedonkeruumenetelminä käyttämämme havaintopäiväkirjat ja avoin palautekysely olivat mielestämme toimivia ratkaisuja sekä havainnointia että palautteenkeruuta ajatellen. Pidimme yhteistä havaintopäiväkirjaa ollessamme avoimessa päiväkodissa ja tämän lisäksi omia oppimispäiväkirjoja opinnäytetyöprosessin aikana. Erittäin moni asia olisi unohtunut ilman päiväkirjojen pitämistä, joten vaikka kirjoitimmekin pidemmän aikaa sitten tapahtuneista asioista, niin päiväkirjojen avulla pääsimme hyvin helposti takaisin aiheen pariin. Opinnäytetyön kirjoittamista helpotti hieman myös askartelukertoihin liittyvä hankeharjoittelun raportti, jonka olimme kirjoittaneet jo keväällä. Palautteenkeruumenetelmiä on selvitetty jo aiemmin tässä tekstissä, mutta merkittävimpänä seikkana nostaisimme esille palautteiden keräämisen ajankohdan ja avoimen palautekyselyn. Kuten aiemmin perustelimme, niin heti askarteluiden jälkeen ei ollut mahdollista kerätä kirjallista palautetta, vaan hyödynsimme sekä vanhempien että lasten suulliset palautteet kirjaamalla ne havaintopäiväkirjaan. Kokoava palaute jo askartelukertojen oltua oli toimivin ratkaisu, mutta siinäkin on haittapuolensa, sillä kaikki osallistuneet eivät välttämättä edes nähneet koko palautekyselyä. Avoimessa päiväkodissa saatetaan käydä vain kerran tai muutaman kerran vuodessa eli on täysin mahdollista, että menetimme vastaajia sen takia, ettemme kysyneet palautteita heti.

Tahdoimme tehdä avoimen ja nimettömän palautekyselyn, koska ajattelimme saavamme sitä kautta mahdollisimman monipuolisia ja vastaajiensa näköisiä

vastauksia. Emme halunneet myöskään johdatella tai rajata vastaajia antamalla heille tietty aihe ja vaihtoehtoisiksi vain hyvä, huono tai numeroasteikon. Avoimilla kysymyksillä esille voi nousta sellaisiakin asioita, joita ei itse ole edes ajatellut. Jos siis kysely olisi ollut kovin rajattu, emme välttämättä olisi saaneet niin monipuolista palautetta kuin nyt. Lasten kohdalla totesimme suullisen ja eleisiin perustuvan palautteen olevan riittävää, sillä lapselta ei voi odottaa tai vaatia hänen ikätasoaan kehittyneempää palautetta. Kirjasimme lasten reaktioita havaintopäiväkirjaamme ja olemme tuoneet opinnäytetyössämme esille lasten toimintaa ja sanatonta palautetta. Riskinä on toki arvottaa lapsen toimintaa liikaa omasta näkökulmasta, mutta pyrimme pitämään objektiivisen näkökulman lapsista kerrottaessa. Opinnäytetyön ollessa toiminnallinen, eivät tarkkaan rajatut ja strukturoidut tutkimukset olisi tarkoitukseemme kovin hyvin edes sopineet.

Yksi ongelma toiminnan ja tulosten arvioinnissa syntyi palautteenkeruun sijoittumisesta aivan opinnäytetyöprosessin alkuvaiheeseen. Painotimme aluksi askarteluita tehdessä kohderyhmänä lapsia, mutta painopiste siirtyi koko ajan enemmän vanhemmuutta tukevampaan suuntaan. Teettämässämme kyselyssä emme osanneet vielä eritellä vanhempien tukemiseen liittyviä kysymyksiä, vaan keräsimme palautetta lähinnä askartelukerroista ja askarteluiden hyödyllisyydestä ja mahdollisuuksista ylipäätään. Emme siis keränneet kirjallista palautetta vanhemmuuden tukemisen onnistumisesta, vaan se tuli ilmi vanhempien vastauksista muiden kysymysten kautta niin sanotusti sivutuotteena. Vanhemmuuden tukemiseen liittyviä asioita tuli eniten esille vanhempien kanssa käydyistä keskusteluista sekä avoimen päiväkodin henkilökunnan konsultoinneista. Keskusteluissa ilmi tulleita asioita kirjasimme omiin oppimispäiväkirjoihimme, joten saimme sitä kautta vanhempien ja henkilökunnan näkökulmaa tuotua esille. Tosin emme keskittyneet alkuvaiheessa kovin paljoa vanhemmuuden tukemisen näkökulmiin, joten osa keskusteluissa käydyistä asioista on varmasti jäänyt kirjaamatta.

Jatkotutkimuksena aiheestamme yleisesti olisi oleellista kehittää avoimia varhaiskasvatuspalveluita sekä tutkia tieteellisemmin vanhempien tukemista avoimessa päiväkodissa eritoten taidelähtöisten menetelmien avulla. Jos

jatkaisimme työskentelyä itse, niin voisi olla hyödyllistä toteuttaa strukturoitu kysely tai videoida haastattelu, joissa selvitettäisiin vanhempien kokemuksia ja mielipiteitä vanhemmuuden tukemisesta. Materiaali olisi erittäin tarpeellista, sillä aiheesta ei ole tehty aiempia tutkimuksia. Oma opinnäytetyömme painottuu toiminnallisuuteen, joten tämän rinnalle olisi helppo tehdä tutkimuspainotteinen opinnäytetyö, jossa jatkettaisiin vanhemmuuden tukemisen tutkimista tieteellisemmästä näkökulmasta. Vanhemmuuden tukeminen oli yksi osa-alue, johon emme omassa palautekyselyssämme saaneet yleistettäviä tuloksia.

Lisäksi olisi mahdollista tehdä selvitys, jatkuivatko askartelut kotona ja säilyivätkö vanhempien innostus ja kiinnostus toimia lapsen kanssa, kun tarjolla ei enää ollut ohjattua ja valmiiksi järjestettyä toimintaa. Oppaan toimivuutta on jo testattu avoimessa päiväkodissa, mutta sen käyttöä muissa ympäristöissä olisi mahdollista tutkia jatkossa erilaisilla menetelmillä. Toisena ideana voisi olla pelkästään vanhemmille suunnattu taidelähtöisten menetelmien työpaja, jossa vanhempi-lapsisuhdetta voitaisiin tukea vanhemmuutta tukemalla. Vanhemmuutta tukemalla vahva vanhempi voi heijastaa omia voimavarojaan ja vahvuuksiaan hänen ja lapsensa suhteeseen. Avoimessa päiväkodissa tämä voisi onnistua niin, että toimintaa olisi ohjaamassa pari ohjaajaa ja päiväkodin työntekijät hoitaisivat lapsia toimintakerran ajan. Vanhemmat saisivat hetken keskittyä vain itseensä ja omien tunteidensa ja luovuutensa käsittelyyn. Ajatus vanhemmille suunnatusta toiminnasta nousi, kun pohdimme vanhempien osallisuutta askarteluihin. Mietimme, olisimmeko voineet kannustaa vanhempia tekemään omaa askartelua. Osa vanhemmista innostui käsillä tekemisestä todella paljon, mikä johti ajoittain valitettavasti myös siihen, että vanhempi päätyi tekemään lähes koko työn lapsen puolesta. Olisimme voineet kannustaa ja rohkaista vanhempia askartelemaan itse omaa askartelua lapsen askartelun rinnalla. Vanhempien kiinnostus kädentaitoja kohtaan olisi saattanut nousta ja he olisivat voineet jopa innostua omien voimavarojensa ylläpitoon taidelähtöisten menetelmien avulla.

Oma yhteistyömme sujui mielestämme odotettua paremmin. Tiedostimme toistemme voimavarat ja annoimme toisillemme tilaa silloin, kun sitä tarvittiin. Pystyimme sopeutumaan siihen, että työskentely ei aina onnistu, ja silloin

yleensä keskityimme oman hyvinvointimme ylläpitoon irtautumalla täysin työprosessista ja vetäytymällä voimaannuttavaan toimintaan, kuten liikuntaan ja lepoon. Vietimme aikaa yhdessä myös opinnäytetyön ulkopuolella, jotta yhteistyömme säilyisi tuoreena ja mielekkäänä. Jaoimme tehtäviä tasapuolisesti mutta teimme suuren osan työstä yhdessä. Pystyimme jakamaan töitä niin, että toisen ollessa estynyt tekemään työtä, toinen meistä pystyi jatkamaan omalla tahollaan, ja toinen taas teki saman verran töitä myöhemmässä vaiheessa. Aikataulutuksemme oli erityisen onnistunut, sillä emme jättäneet mitään viimetinkaan, vaan jätimme työskentelyymme joustovaraa, niin etteivät yllättävätkään käänteet estäneet työn valmistumista. Yhteistyömme oli melko saumatonta, sillä ajatusmaailmamme kohtasivat toisiaan täydentävästi – kuten työtapammekin. Saimme keskustellen aina uusia näkökulmia aiheisiimme. Osasimme antaa ja vastaanottaa myös kehittävää palautetta toisiltamme.

LÄHTEET

- Alila, Kirsi & Portell, Tuija 2008. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:14. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 26.9.2013. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-7740.pdf.
- Aukeantaus, Peik 2010. Olenko luova? Helsinki: Oy Nord Print Ab.
- Binder, Marni J. & Kotsopoulos, Sally i.a. Living Ishly: The Arts as Mindful Spaces in the Identity Journeys of Young Children. Encounter. Summer2010, Vol. 23 Issue 2, 21-27. Viitattu 24.9.2013. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier -aineisto.
- Furman, Ben 1993. Myönteisen kasvatuksen kirja. Keuruu: Lyhytterapiainstituutti Oy.
- Garvis, Susanne 2012. Exploring current arts practice in kindergartens and preparatory classrooms. Australasian Journal of Early Childhood. Dec2012, Vol. 37 Issue 4, 86–93. 1 Black and White Photograph. Viitattu 23.9.2013. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier -aineisto.
- Haarakangas, Kauko 2011. Voimistava läsnäolo. Mielen tiet lapsuudesta vanhuuteen. Juva: PS-kustannus.
- Heikka, Johanna; Hujala, Eeva & Turja, Leena 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Printel Oy.

- Hughes, Claire 2011. Social Understanding and Social Lives. From Toddlerhood through to the Transition to School. London & New York: Psychology Press.
- Itkonen, Satu 2011. Taidekuvan äärellä. Katso, koe, jaa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Kalland, Mirjam 2005. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2005. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 198–233.
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Tallinna: Gaudeamus.
- Karvonen, Pirkko & Lehtinen, Taisto i.a. Yhdessä. Leiki, liiku ja lue lapsesi kanssa. Jyväskylä: Erilaisten oppijoiden liitto Ry, Helsingin seudun erilaiset oppijat Ry (HERO).
- Keltikangas-Järvinen 1994. Hyvä itsetunto. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- Kristeri, Irene 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kuivakangas, Johanna 2002. Kuuluuko ääni, löytyykö keinot? Lähtökohtia lasten pahoinvoinnin tarkasteluun. Teoksessa Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (toim.). Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: PS-kustannus, 30–48.
- Laki lasten päivähoidosta 1973/36, 19.1.1973. Viitattu 19.9.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.
- Lammi-Taskula, Johanna & Varsa, Hannele 2001. Vanhemmuuden aika. Vanhemmuuden tukemisen käytännöt ja haasteet osana neuvoloiden ja päiväkotien työtä. Aiheita-monistesarja 7/2001, Stakes, Helsinki.

Lastensuojelulaki 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 24.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Malinen, Kaisa & Rönkä, Anna 2009. Mihin aika riittää? Teoksessa Rönkä, Anna; Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.) 2009. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: PS-kustannus, 179–202.

Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a. Viitattu 25.3.2013. Varhainen vuorovaikutus.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_ja_vanhemman_varhainen_vu/.

Mattila, Kati-Pupita 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva: PS-kustannus.

Mettovaara, Eija 2011 a. Lähtökohtana turvallinen työpaja. Teoksessa Setälä, Päivi (toim.) 2011. Vauvojen värikylpy. Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto. Pori: Porin taidemuseo, 30–35.

Mettovaara, Eija 2011 b. Vauvojen värikylpy -materiaalit. Teoksessa Setälä, Päivi (toim.) 2011. Vauvojen värikylpy. Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto. Pori: Porin taidemuseo, 36–47.

Mudrak, Jiri 2011. 'He was born that way': parental constructions of giftedness. High Ability Studies. December 2011, Vol. 22 Issue 2, 199–217. Viitattu 24.9.2013. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier -aineisto.

Nurmijärven kunta i.a. Perhe ja hyvinvointi. Viitattu 2.4.2013.
http://www.nurmijarvi.fi/perhe_ja_hyvinvointi/varhaiskasvatus/avoin_varhaiskasvatus_%28avoin_paivakoti_leikkipuisto_kerhot%29/avoin_paivakoti/klaukkalan_avoin_paivakoti.

- Perlefeldt Östlund, Marita 2013. Barn kan så mycket mer än vad vi vuxna tillåter. En studie om förskollärarkompetens och barns lärande. Göteborgs Universitet. Magisteruppsats i pedagogik. Viitattu 23.9.2013. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, SCIRUS -aineisto.
- Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: PS-kustannus.
- Punamäki, Raija-Leena 2005. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2005. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 174–197.
- Pusa, Tiina 2009. Taide kestää elämän – taiteen terapeuttisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Pusa, Tiina; Ruokonen, Inkeri; Rusanen, Sinikka & Välimäki, Anna-Leena (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 71–79.
- Päihdelinkki - Toiminnalliset ja luovat menetelmät. 27.5.2010. Viitattu 25.3.2013. <http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/651-toiminnalliset-ja-luovat-menetelmat>.
- Setälä, Päivi 2011 a. Johdanto. Teoksessa Setälä, Päivi (toim.) 2011. Vauvojen värikyly. Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto. Pori: Porin taidemuseo, 6–8.
- Setälä, Päivi 2011 b. Vauvojen värikyly -kehityskaari. Teoksessa Setälä, Päivi (toim.) 2011. Vauvojen värikyly. Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto. Pori: Porin taidemuseo, 8–13.
- Setälä, Päivi 2011 c. Vauvojen värikyly -perusperiaatteet. Teoksessa Setälä, Päivi (toim.) 2011. Vauvojen värikyly. Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto. Pori: Porin taidemuseo, 14–29.

- Silvén, Maarit (toim.) 2010. Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Saarijärvi: Minerva Kustannus Oy.
- Sinkkonen, Jari 2001. Lapsen puolesta. Juva: WS Bookwell Oy.
- Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Toinen painos. Juva: WS Bookwell Oy.
- Sinkkonen, Jari 2010. Lapsen kanssa – hyvinä ja pahoina päivinä. Juva: WS Bookwell Oy.
- Solatie, Jim 2009. Luova lapsi oivaltaa, oppii ja pärjää. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Sosiaaliportti 2012. Lastensuojelun käsikirja 5.11. Viitattu 26.9.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/avoimetvarhaiskasvatuspalvelut/>.
- Tamminen, Tuula 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: WSOY.
- Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Kasvun kumppanit - Työn tueksi - Menetelmät - Taidelähtöiset menetelmät. 2013. Viitattu 25.3.2013.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat.
- Toivakka, Sari & Maasola, Miina 2011. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Juva: PS-kustannus.
- Turja, Leena 2004. Lapset laadun määrittäjinä ja arvioijina. Teoksessa Turja, Leena & Kupila, Päivi (toim.) 2004. Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 9–30.

Vehkalahti, Reetta 2007. 3. painos. Kehu lapsi päivässä. Helsinki: Lasten keskus.

Viljamaa, Janne 2013. Tue lapsesi lahjakkuutta. Helsinki: WSOY.

Vilkkä, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Kustannusosakeyhtiö Tammi

LIITTEET

LIITE 1: Tervetuloesite

11.3.2013

Tervetuloa

Avointa askartelu- ja kuvataidetoimintaa Klaukkalan avoimessa päiväkodissa.

Tuokioita on 3-4 ajalla 20.3-19.4.2013. Tulevista ohjauskerroista mainostetaan erikseen päiväkodilla.

Tule mukaan askartelemaan **keskiviikkona 20.3 klo 10 alkaen**. Ensimmäisellä kerralla koristellemme voirasioista tai muista purkeista rairuohoruukut lapsille. **Ota mukaan oma purkki!**

Mukaan voi tulla lapsi vanhemman kanssa tai lapsi yksin. Ikäraja ei ole.

Toiminnan tavoitteena on tutustuttaa lapsi omaan luovuuteensa ja rohkaista kokeilemaan rajojaan ja taitojaan, kasvattaa itsetuntoa ja ylläpitää luontaista kiinnostusta eri materiaaleihin sekä itse tekemiseen että uuden luomiseen. Ohjaajina kaksi viimeisen vuoden sosionomi (AMK) ja lastentarhanopettaja -opiskelijaa Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Pyrimme tarjoamaan vanhemmille vinkkejä ja vaihtelua lapsen kanssa käsin tekemiseen.

Tarkoituksena ei ole luoda taiteilijoita, vaan nauttia luovuudesta eri menetelmin

LIITE 2: Askartelukertojen teemat ja aikataulut

ASKARTELUA

KE 20.3 klo 10.30 →

- Rairuohoastia
- OTA MUKAAN ESIM. VOIPURKKI

To 28.3 klo 10.30 →

- Päiväkodin yhteinen akvaario
- Viikon vinkkinä mustekala, jonka voi tuoda akvaarioon

~~TO~~ 4.4 klo 10.30 →

- Taikataikina

KE 17.4 klo 10.30 →

- Ulkopäivä
- Ulkomaalausta
- Sään ja sormivärien kestävä vaatetus

LIITE 3: Palautekysely

Tähän voit jättää palautetta nimettömästi koskien Klaukkalan avoimessa päiväkodissa toteutettuja avoimia askartelukertoja 11.3.-26.2.2013. Paperi on kaksipuolinen.

ASKARTELUTUOKIOT

1. Mikä askartelutuokioissa oli hyvää?
2. Mikä askartelutuokioissa oli huonoa?
3. Millaiseksi koit askartelun vaativuuden lapsen ja hänen ikänsä kannalta?
(mainitse lapsen ikä halutessasi)

4. Miten koet tehtyjen askartelujen soveltuvan kotona tehtäviksi?

5. Mitä pidit askarteluissa käytetyistä materiaaleista ja niiden hyödyntämisestä?

LAPSEN KANSSA YHDESSÄ TEKEMINEN

6. Miltä oman lapsen askartelun ohjaaminen tuntui?

7. Mitä hyötyä näkisit askartelusta olleen?

8. Mitä merkitystä näet askartelusta yleensä olevan lapselle?

OPISKELIJOIDEN TARJOAMA OHJAUS

9. Mikä ohjaamisessa oli hyvää?

10. Mikä ohjaamisessa oli huonoa?

Haluatko sanoa vielä jotain?

KIITOS OSALLISTUMISESTA JA PALAUTTEESTASI!

Terveisin Sosionomi (AMK) -opiskelijat Sonja Forssén ja Heidi Viitanen

LIITE 4: Kuvauslupa

LUPA KUVIEN KÄYTTÖÖN

Hankeharjoittelun tuotos: Avoimet askartelutuokioid, joista raportti opettajalle.

Opinnäytetyö: Opinnäytetyössämme perustelemme, arvioimme ja analysoimme käyttämiämme askartelumenetelmiä. Tuotteena syntyy ohjevihko askarteluun ja se on tarkoitettu käytettäväksi kenelle tahansa lasten kanssa toimivalle. Kuvia käytetään sekä raportoinnissa että askartelujen pohjalta tuotettavassa ohjevihkossa.

Lehtijuttu: Kirjoitamme opintoja varten lehtijutun, jota tarjotaan alueen lehdille. Aiheena järjestämämme toiminta avoimessa päiväkodissa.

Kaikki kuvat kuvataan niin, ettei lapsi ole tunnistettavissa. Kuvaaminen tapahtuu esimerkiksi sivusta tai vain kädet kuvaten. Käytämme kuvia elävöittämään ja havainnollistamaan raporttia sekä opinnäytetyötä. Pyydämme nimet vain omaa kirjanpitoamme varten.

Lastani saa kuvata ja kuvia käyttää seuraavissa tarkoituksissa (rasti ruutuun):

- ☐ Harjoittelun raporttiin, joka vain opettajan nähtävissä
- ☐ Julkaistavaan opinnäytetyöhön
- ☐ Lehtijuttuun (julkaisuaika ja -paikka ei selvillä)

Lapsen nimi:

Vanhemman nimi ja allekirjoitus:

Päivämäärä ja paikka: